

Anul XIV
Nr. 25 (477)
Simbătă
19 iunie
1971
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Noaptea de sinziene

Vine noaptea sinzienelor. Acum, cit încă e neîntimplată și lumina ei de mătase neagră doarme în burta unui ied ales să fie-njunghiat la toamnă, sub altarul unui nuc înconjurat de butuci de vie, grei de struguri și de mierle, o simt cum urcă-n umbrele nopții de echinox ca să pună ploaie de pistrui de argint și de pelin în leagănul închipuit de două coloane de fluturi în care se leagănă dragostea verii

Noaptea sinzienelor e noaptea în care pământul naște mesteceni, dezvelește bolovani de aur și biserici de sare și plămuește culorile, care fierb pe trupul pământului. Toate nopțile verii aparțin magiei, dar o singură noapte de sinziene e numai vis, e o noapte cu sugestii de mireasă, e o noapte în care sufletul se-nțimplă, iar luna merge cu pași de amantă să-nsiluiască centauri, o noapte în care ierburile vorbesc prin somn. Singele iedului ce va fi jertfit, în noaptea asta se schimbă în vitralii, iarba păs-

cută se urcă astfel la cer, și prin pinza acestor vitralii roșii, umezite cu abstrahu de schit clădit între fîntini logodite cu cerbii, ochii noștri, căutînd comori legendare, văd ploii și bucle de foc. Singe picurat, vitralii sărutate și lanțuri de muni coborînd spre estuarele în care arde, cu flacără galbenă, griul.

Noaptea de sinziene e noaptea florilor. În oasele pământului, chiar și-n ocele lui, în noaptea de sinziene, numai zimbet de floare. O amețelă izvorită din crini acoperă cimpurile. E și puțină otrăvă de mac. Intînsă pe gîndul care-mi spune că de două mii de ani auzul pe care-l vedem în noaptea de sinziene, dîmîneafa îl găsim în mîinile noastre sub formă de spadă.

Noaptea luminată cu spiriduși, cu fluturi dezertori și cu ochi de faur.

Dacă ar fi să fie vreodată o înviere din morți, ea s-ar întimpla numai în noaptea de sinziene.

Fănuș NEAGU

Întîmplări pe cîmp

Adevărată violență nu se retractează, cum a făcut bătrînul domn de geografie... Mulți ani mi i-am petrecut pe cîmp cu caii, cu prietenul meu, Mărin al lui Matei. Din pricină că diminețile au fost totdeauna legate în amintirea mea de treburile la care ne lua tatăl să le facem, și pentru care n-am simțit niciodată nici-o atracție idilică, chiar dacă erau însoțite de cîntecul pitpalacului și al ciocirilei, a început să-mi placă foarte tare acea parte a timpului care însemna sfîrșitul muncii: inserările, apoi serile și nopțile. Totul se potolea, toți cădeau care pe unde ni-mereau și atunci totul începea pentru mine să trăiască din nou... Toate gesturile care precedau asfințitul soarelui se încăreau de ceva tainic, privirea mi se lărgea de lacomie și nimic nu scăpa atenției mele vrăjite; și nu mai faci nimic, ce minune! Data se ducea spre căi și îi aducea la căruță. Frații și surorile strîngeau unelele, secețele sau sapele, roțile sau plugul, din bota cu apă se spă-lau de sudoare, fetele se desbrobodeau, își scoteau ciorapii care le fereau pupulele de miriște și de mărăcini... Nimeni nu vorbea, în timp ce soarele cobora strălucind peste cîmpia care începea să se coloreze, Auriul și violetul sau roșul aprins cu albastru verziu amestecate la buza asfințitului te făceau să simți și asta nu numai pentru o clipă, ca o iluzie, că te afli pe o planetă necunoscută, fantastică în frumusețea ei orbitoare, și că te afli pe ea nu de ieri sau de azi, ci de totdeauna și vei rămîne totdeauna... Viața și moartea pe ea sînt apropiate, intră unul din noi în pămînt, rămîne altul cu ochii deschși ca s-o vadă... Moare un cal, rămîne un minz, se cosesc ierburile acestei veri, griul și porumbul înalt, la primăvară vor răsări altele... Și veșnic va apune acest soare de aramă, pentru că dimineța să răsărit iar...

Intr-o noapte Mărin al lui Matei zise:
— Se vede cineva.
— Unde? I-am întrebat.
— La al lui Bădăuță.
— Ciți sînt? zic.
— Nu-mi dau seama!

Mărin al lui Matei se dădu jos de pe măciuca mea și se așeză. În depărtare tipatul trenului despica noaptea. Stelele pe cerul înalt abia licăreau. Intunerul apăsa.
— Hai să-l batem, zise Mărin al lui Matei.
— Hai! răspunsei eu numaidecît și pusem mîna pe măciucă.
Despiedicărăm caii, îi legarăm, încălecarăm pe ei și o luarm la goană. Mărin al lui Matei, care îi văzuse pe-ăia unde sint, mergea înainte. Trecurăm hotarul care ne despărtea de moșia lui Bădăuță și oprîm călări lingă două moșidele care stăteau sub un tufan și coceau ca și noi porumb.

— Ce căutați mă, voi aici, vă muma în... zise Mărin al lui Matei și sări în clipa următoare jos și se puse cu măciuca pe ei.

Mă dădu și eu jos de pe cal și începui să lovesc. Icnelle, bufniturile scurte, pocnetele de lemne uscate izbite cu violență mă îmbătău. Simții la un moment dat un trăsnet în creierii capului, dar rămăsei în picioare și nu numai că nu mă speriai, dar parcă aș mai fi vrut încă să primesc. Pînă una alta, dădeam înainte pînă ce, trăgîndu-și dulămile cu o mîină și aparîndu-se cu alta, necunoscuții o luată la goană spre caii... Îi urmărirăm doar cu hohotele noastre și cu injurături, îi lăsarăm... Pe unul îl loviseam eu groaznic peste fluierul picioarelor (fiindcă se apăra prea bine la cap) și deși intuneric i-am văzut sticlirea de ură din priviri. Alerga schiopătînd foarte tare, aproape că își tira piciorul lovit... Pesemne că el mă pocnise după aceea în cap dar în ciuda singelui care îmi umeze părul, eu nu simteam nici-o durere... Nu mi-a părut rău niciodată de ce-am făcut în noaptea aceea, și dacă aș fi aflat să zicem a doua zi că i-am rupt aceluia piciorul, cred că aș fi ris...

Intr-o zi însă mă înțeleses cu Mărin al lui Matei, fiindcă aveam treabă, să vadă el de cai dimineața și eu după masă. Cînd am venit după masă el plecase. Lăsasem caii în grija unui al treilea, care, acesta, îi lăsase să intre și păsteau liniștiți pe miriștea unui al patrulea. Acest al patrulea tocmai intra și el pe miriște. Îl văd că se apropie de mine și mi spune:

— De ce mă, ăsta al lui... paști tu cați pe miriștea mea?

Am crezut că se adresează celui vinovat. Pînă să-mi dau seama că la mine se uită. Îl văd că ridică ciomagul și mă lovește vijînd în cap. Am mai avut timp să mă apăr cu cotul, dar violența loviturii m-a aruncat jos. Și injurături fioroase. Nu era cu mult mai mare decît mine, dar chiar dacă n-ar fi fost, eram în clipa aceea dezarmat în fața violenței lui neînfrînte. L-am urit mulți ani, multă vreme chiar după ce am devenit matur. Iar el, acum, cînd mă vede nu-și întoarce privirea și nu-i trece prin cap să retracteze ceva deși îmi dau seama că și el știe, n-a uitat nimic... Dimpotrivă, această privire a lui are licăriri și intensități suanii, asemănătoare cu cele de atunci...

Marin PREDA

ÎN ACEST NUMĂR

Tineri autori prezentați de Cezar Baltag și Nicolae Manolescu

În căutarea Vitorici Lipan
reportaj de Mihai Pelin

Traduceri și traducători

Există în literatura română o problemă a traducerilor. Ca orice cultură tină, o mare, un foarte mare scriitor român, prin traduceri, prin echivalența românească a *Iliadei* și *Odiseei*. Pentru noi, Murnu reprezintă o vîrstă a limbii române, a cărei cunoaștere este indispensabilă scriitorului de mai trziu. Iată, de pildă, este imposibil să afirmi că cunoști toate posibilitățile expresive ale limbii engleze dacă nu l-ai citit pe Shakespeare. Chiar dacă tipul de expresie nu mai există astăzi, n-are a face, el este o posibilitate permanentă, el creează virtualități pentru scriitorul de azi. Lumea nu mai vorbește în zilele noastre ca în Shakespeare, n-are a face. Tot așa, să spunem, este de necrezut să fii astăzi un vorbitor de limba română și să te pretinzi instruit, fără să-l fi citit pe Eminescu, să nu fi învățat limba de la el. Limbile nu se ascultă numai de la mamele noastre, pentru oamenii cuți limbile se învață de la scriitorii mari, de la creatorii de limbă. În această ordine de idei, nu cred că un scriitor român se poate lăuda că posedă bagajul expresiv și vastitatea posibilităților de creație în limba noastră dacă nu l-a studiat atent pe Murnu în cele două traduceri capitole ale sale. Ele au pentru noi altă importanță decît faptul că sînt *Iliada* și *Odiseea*, epopeile homerice. Ele sînt poezie autentică românească, și trebuie gîndite sub specie pură, fără superstiția originalității, care nu l-a urmărit de pildă nici pe Shakespeare. Fenomenul rar al traducerilor de geniu, de data asta înțilim la un poet original de aceeași talie, l-am avut apoi cu Blaga. În anii noștri, fără trîmbițe și surle, așa cum se cuvine creației adevărate, Lucian Blaga a împlinit o operă de traducători miraculoasă. Cred că nici una din marile limbi europene-

fenomene: pe de o parte traducem cu febrilitate tot ceea ce apare nou și interesant în lume, traduceri curente, cu valoare informativă. Literaturi întregi sau mai bine spus continente întregi de literatură apar la Editura Univers. Noul roman francez este cunoscut la noi ca în Franța, dacă nu chiar, din păcate, mai bine decît acolo. Am citit că ultimul succes latin-american se găsește deja sub tipar, la un an după traducerea americană (Statele Unite sînt o țară cu o piață a traducerilor excepțională). Fără îndoială că majoritatea traducerilor de acest tip se vor perima destul de repede, dar rostul lor nu este mai puțin important.

În al doilea rînd, traduceri ambițioase nu lipsesc astăzi de loc. Un Dante al Etei Boeriu a început deja să apară, iar Romulus Vulpesco, un poet-cîntăreț de cea mai frumoasă tină, este încă mai cunoscut, prin *Villon* și *Jarry*, traduși de el într-o limbă a lui, decît prin propriile lui poezii. Aș vrea să mă opresc numai asupra unor tentative pe care le cunosc mai bine, despre a căror valoare nu am nici o îndoială și care dintr-un motiv sau altul au rămas mai puțin comentate în revistele literare. În momentul cînd leșinăm la ultima traducere dintr-un romanier francez de mîna a doua putem desigur să nu vedem reeditarea de acum un an a teatrului lui Sofocle în versiunea lui George Fotino. Acesta din urmă era un savant în ceea ce privește greaca veche și primul său contact cu teatrul lui Sofocle a avut loc încă pe timpul studenției, la Paris, dacă nu mă înșel, chiar printr-o teză care consta ointr-o traducere. De atunci, timp de decenii, l-a tradus în întregime. Prin osîrdiră lui, Antigona vorbește astăzi

fenomene: pe de o parte traducem cu febrilitate tot ceea ce apare nou și interesant în lume, traduceri curente, cu valoare informativă. Literaturi întregi sau mai bine spus continente întregi de literatură apar la Editura Univers. Noul roman francez este cunoscut la noi ca în Franța, dacă nu chiar, din păcate, mai bine decît acolo. Am citit că ultimul succes latin-american se găsește deja sub tipar, la un an după traducerea americană (Statele Unite sînt o țară cu o piață a traducerilor excepțională). Fără îndoială că majoritatea traducerilor de acest tip se vor perima destul de repede, dar rostul lor nu este mai puțin important.

În al doilea rînd, traduceri ambițioase nu lipsesc astăzi de loc. Un Dante al Etei Boeriu a început deja să apară, iar Romulus Vulpesco, un poet-cîntăreț de cea mai frumoasă tină, este încă mai cunoscut, prin *Villon* și *Jarry*, traduși de el într-o limbă a lui, decît prin propriile lui poezii. Aș vrea să mă opresc numai asupra unor tentative pe care le cunosc mai bine, despre a căror valoare nu am nici o îndoială și care dintr-un motiv sau altul au rămas mai puțin comentate în revistele literare. În momentul cînd leșinăm la ultima traducere dintr-un romanier francez de mîna a doua putem desigur să nu vedem reeditarea de acum un an a teatrului lui Sofocle în versiunea lui George Fotino. Acesta din urmă era un savant în ceea ce privește greaca veche și primul său contact cu teatrul lui Sofocle a avut loc încă pe timpul studenției, la Paris, dacă nu mă înșel, chiar printr-o teză care consta ointr-o traducere. De atunci, timp de decenii, l-a tradus în întregime. Prin osîrdiră lui, Antigona vorbește astăzi

mas Mann și al lui Faulkner. Andrei Ion Deleanu este un intelectual de formație serioasă care traduce din constituință necesități de a înarma pe cititor cu mijloacele unei înțelegeri adecvate a literaturii contemporane, de a pune la îndemîna cumpărătorului de carte din librăria românească opere prin care se poate educa gustul actual. Mi s-a părut că *Doctor Faustus* este pînă acum cea mai mare reușită a sa și nu e puțin lucru, dacă ne gîndim la oceanul lingvistic al romanului lui Thomas Mann, la adîncimile neobisnuite create astfel în limba noastră. Cu atît mai mult romanul constîntel artistică a unui scriitor german încercat de toate seismele veacului poate atragea pentru un scriitor român cu o mai căutătoare sensibilitate pentru avaturile artei.

Aurel Dragoș MUNTEANU

(Continuare în pag. 2)

cronica pietonului

Revolverul la sold și o pălărie mare și neagră...

...La care — pentru că nu încep în titlu — mai trebuie adăugate o boccon în formă de ranită și oplincă de piele roșie și...

Nu este imaginea de genertă a vreau-ului western autohton, e doar inventarizarea sumară a „treburilor de drum” celui care are să se așeze — rupații din munții Neamțului — piatra de început și de ispitire, în tăcutura literară, a crezului și cronicii de pionier.

Pentru că, — spunea Hogas — „Orice călătorie alară de cea pe jos, e după mine o călătorie pe picioare străine: a cea la îndemîna cuprindă unii tren, roatele unei trăsurii sau picioarele unui cal (?!) înasămă a merge seînd, și a vedea numai ce te se dă, nu însă și tot ce ai voi”.

Și pe la început de iulie, în vacanță, profesorul de latină de la Iași își „stergea umezele dîntre oameni și se mistuia” printre muni, minăstiri, stîni și ape ca să-și spele obrazul în lumina dîmînețelor fragede și să auză „glasurile prelungi ale sărilor de munte”. Se luța „molcom pe potec, incurcîndu-le și presărîndu-le cu „mitologice” pentru că, — dăscă cu dispoziție spre sottie școlărească fiind — să incurce mai trziu cataloagele și catalogările criticii: dacă a fost clasic sau clasicizant, homerice sau homerizant, baroc sau, dacă nu cumva, chiar... S-a conștient unamim însă, asupra viziunii enorme, fabuloase a acestui mare regizor de spectacole naturale care „pune între Piatra Neamț și minăstiri distanța dintre două continente”.

Ediția din 1970 din „Pe drumurile de munte” prin alcătuire grafică și tipografică fără cusur, bine parcă să răz-bune tirajele nenorocoase ce debută prăpădite de incendii năuce ale acestuia debutant trziu, excesiv de scrupulos, care a fost Hogas. Ilustrațiile în linie simplă sau pete de creion, tuș ori hașuri însoțesc într-o cadență de răz-găsură expresivitate pasul și popăsturile lui Hogas, țes a doua oară atmosfera de voioasă și clonotitoare destindere, și mai apasă odată contururile grotesc-fabuloase ale faunei hogasiene. Sint ilatorate lui Constantin Baciu, unul din cei mai devotați și dăruiți înlăvraștori ai literii în pîrte în revistă, pe coperta de carte sau înăuntru ei.

Miră și mîhnăste înmăjurarea că ediția de față n-a primit nici o distincție în cadrul premiilor de carte.

Hogas a mai fost, pe timpul său, respins de la un premiu. Atunci însă pentru motivul bine întemeiat și justificat că scrierile sale nu cuprînd și nu deserviu toți munții noștri...

CANDID

Desen de BRAQUE

ne nu are un Faust transpus cu atita profunzime, o operă egală cu originalul. Este o traducere care se poate de asemenea dispensa de lectură în limba poetului și vom spune de aici încolo în limba lui Blaga: „Apropiată din nou, figurii școlitoare. Căi ochiului de timpuriu s-au arătat. Să-nțere a vă țetino-acum-putea-voi core? / Mai este sufletul visării aplecat?”

Se întimplă astăzi să avem ambele

în românește, într-o limbă de o aleasă frumusețe. Stiu de asemenea că Radu Hincu, un om foarte învățat, și poezia de Homer, pregătește o nouă traducere a *Iliadei*, într-o altă concepție decît aceea a lui Murnu, cu accent mai mare pe studiul filologic și pe implicațiile filozofice ale limbajului, și mai puțin pe exorativitatea epică. Una din marile nedreptăți privesc pe Andrei Ion Deleanu, traducător, împreună cu Eugen Barbu, al lui Tho-

LIVIU PETRESCU

„Dostoievski”

In capitolul final al foarte interesantului sau eseu — aparut la Editura „Dacia” din Cluj —, Liviu Petrescu divulga deschis „metoda” careia a inteles sa-1 dea urmare in decursul intregii sale demonstratii. Receptiv la o seama de sugestii cuprinse mai ales in esul Questions de methode al lui Jean-Paul Sartre, criticul isi declara adeziunea la asa-zisul procedeu de lucru „regresiv-progresiv”, a carui finalitate esentiala ar conduce la „descoperirea, in spatele unor actiuni empirice, a raporturilor fundamentale ale eroului literar (sau ale scriitorului insusi) cu cosmosul, cu celalalt” etc. Drept consecinta, Liviu Petrescu rezuma astfel continutul cartii sale, tot in capitolul final: „In primul capitol, am urmarit raporturile eroului dostoievskian cu lumea, cu marele infinalitat: in cel de al doilea, l-am examinat in legatura cu semenii. In al treilea capitol, am incecut sa il privim in dramatica lui confruntare cu valorile, in special cu valorile etice. In cercetarea separata a acestor raporturi — se explica mai departe autorul eseuului — am vazut ca se rasfringe de fapt una si aceeasi totalitate sufletesca; personajul dostoievskian aspira mai presus de orice la un act de contopire si unificare, la un act in care sa se piarda pe sine. Vointa aceasta de comunicare este mereu subminata de o pornire contrara, cea ce ofera spectacolul unei dialectici sufletesti foarte animate. Chiar si „vocatia pentru drama” (prin drama intelegind dezordine si anarhie, libertate in stare pura) — desi pare un aspect strict estetic al operii dostoievskiene (aspect comentat in al patrulea capitol al cartii, n.n.), el se subordoneaza totusi acestei dialectici generale (libertatea fiind opusul „organicitatii”). Cum se vede, reproducerea acestui amplu pasaj ne scutea de efortul comunicarii rezumative a substantei eseuului si, indeosebi, a intentiilor exprese ce il calauzesc pe autor. Ceea ce ar mai fi putut util de amintit in completare, spre o deplina edificare sint inesei titlurile date capitolelor. Iata-le, deci: „Mareta si mizeria omului”, „Vocatia tragica, Chestiuni de metoda. Sintem, asadar, solicitati a lua cunostinta cu o interpretare critica programatic antidialectica. Spre deosebire de atitii „monografisti” colportori — in chip stupefiant, convinsi ca pina la ei cititorul roman nu stie aproape nimic despre, sa zicem, Tolstoi, Balzac, Goethe etc. —, Liviu Petrescu nu este absolut de loc interesat sa „comunique” citi mai multe date si sa „descrie” cit mai convingator biografia si opera lui Dostoievski. Asemenea aspecte se implică — si faptul, pentru cititorul eliberat de suspiciuni „sintifice”, este evident — in faza preparatorie, de laborator subinteles. Autorul dovedeste pe deplin avel scrupol necesar merit a reprima complet o cunoscuta si grotesca vanitate, vizibila la atitii alti cercetatori care, mai presus de orice, vor sa ne convinga de buna lor informare.

In fond, toate aceste insusiri — investite si cu alte prilejuri de activitatea lui Liviu Petrescu — nu fac decat sa certifice o remarcabila vocatie pentru critica de interpretare sintetic-ideatică. Si ce s-ar preta cu mai mari sanse de reusita unei atari formule decat opera de infinite resurse proteice a lui Dostoievski? Intr-adevar, terenul aproximarii critice operate dintr-o perspectiva realmente moderna se dovedeste astfel de o fertilitate exceptionala. Cu o conditie insa: aflarea unui ax ideatic distinct si revelator prin capacitatea lui unificatoare. Or, tocmai in aceasta rezida punctul forte al prezentului studiu. Teza fundamentala mai sus enuntata este demonstrata, deductiv si inductiv, prin raportari si delimitari succesive care situeaza substanta unana a operii lui Dostoievski intre polii ante si post-mergatori. De o parte, deci, elementele artistice, filozofice si morale anticipative: astfel, spre pilda filiera cu „Cugetările lui Pascal este de o adecvare surprinzatoare. De alta parte, extraordinara si diversa difuziune a spiritualitatii dostoievskiene in posteritate, directie in care Liviu Petrescu, dovedind un sigur simt al nuanțelor, avansează „dosare” dintre cele mai spectaculoase: Gide, Nietzsche, Kafka, Sartre, Camus ș.a. Cu toate acestea, ne intrebam daca nu-i de-a dreptul alarmanta absentia aproape completa a raporturilor la traditia gandirii filozofice si a literaturii ruse pre-dostoievskiene (Gogol, spre exemplu); ca sa nu mai vorbim de ignorarea paralelismelor ce se impuneau de la sine cu profeticul Tolstoi. La fel, nu ezitam a spune ca un alt capitol, „Vocatia tragica”, este cu totul sumiar, in timp ce ne-am fi asteptat ca tocmai aici firele demonstratiei sa se adune intr-un nod inextricabil, in masura sa produca saltul spre revelatia critica suprema. In fine, ne mai intrebam: daca un eseu ca acesta, conceput din unghiul incidentelor pe planul literaturii universale, nu s-ar fi convenit sa faca loc si unui capitol consacrat fenomenului de penetratie si de receptare a spiritualitatii dostoievskiene, la noi, in literatura romana. Ni se pare ca inscrierea in dialogul isca de fascinatie mondiala a personalitatii genialului scriitor rus nu ar trebui sa ocoleasca perspectiva propusa de insasi apartenenta unui exeget sau altui la o anumita literatura nationala.

Ne-am ingaduit exprimarea amendamentelor si dezideratelor din urma fiindcă sintem convinsi, lui Liviu Petrescu — data fiind superioara sa vocatie critica — ele ii pot fi adresate fara teama ca i se cere mai mult decat poate da.

MIHAI DRĂGAN

„Ibrăileanu”

G. Ibrăileanu, glături de alți citiva critici români proeminenți, define discutablele privilegii de a se constitui într-o temă permanentă de interpretare și reflecție estetică. Cu alte cuvinte, ideea că de la un anumit moment, practic, nu mai e nimic important de spus despre mentorul Vieții Românești ni se pare cu totul nerealistă. Situat în chestiunea sub semnul idealității, am spune că (precum în cazul unui Maiorescu, Gherea, E. Lovinescu sau Călinescu) fiecare critic și istoric literar contemporan ce se respectă ar trebui să realizeze un G. Ibrăileanu al său.

Iată de ce „cutezanța” lui Mihai Drăgan de a tipări — la Editura „Albatros” — prezenta schiță monografică se cuvine a fi circumscrisă principal, într-un asemenea context și receptată ca atare. Urmează desigur să se aprecieze în ce măsură criteriul de drept se pune de acord cu cel de fapt.

Judecând după afirmațiile inserate în In loc de prefață, observăm de îndată că exegeza lui Mihai Drăgan nu apelează de loc la linia minime rezistentă, dimpotrivă:

„Intenția noastră — se destăinuie autorul — a fost de a propune, cu argumente cit mai convingătoare, o imagine relativ nouă a omului (dedus, in parte din operă) și a criticului Ibrăileanu și de-a sublinia, fără ostentație, în cuprinsul expunerii, citeva idei critice și atitudini morale instructive și valabile pentru momentul literar actual”. Sigur că da, de n-am nutri cu toată convingerea o astfel de aspirație, la ce bun atita risipă de energie, într-o intrsprindere care, nici de departe scrutată, nu este lesne de dus la capăt!

In ceea ce privește imaginea „relativ nouă” a biografiei lui G. Ibrăileanu — operațiune desfășurată de Mihai Drăgan în amplul capitol intitulat Narațiune biografică —, vom observa că,

In comparație cu ceea ce știam până acum, chestiunea vizează un mare șir de nuanțări și detalieri, sprijinite exclusiv pe datele extrase, cu o perseverență demnă de toată stima, din izvoare documentare pentru prima dată cercetate de istoricul literar iesean. N-am merge până acolo încât să concludem că autorul restructurază în contururile lui decisive portretul lui G. Ibrăileanu statornic cu o năma sigură de cel puțin unul dintre cercetătorii anteriori: Al. Piru. Nu e mai puțin adevărat însă că luminile și umbrele trase cu exemplară onestitate profesională de noul cercetător captează într-un tot interesul cititorului. Spre a exemplifica fie și numai pe scurt, să recunoaștem că nu e tot una a cunoaște sau nu documente ca cele ce urmează: un exemplar din ziarul România viitoare, la care a colaborat G. Ibrăileanu, elev fiind la Birlad dosarul studentului Ibrăileanu. Din notele unui prieten care nu mai este, text descoperit în arhiva criticului, un mare număr de scrisori către soție și prieteni sau primite de la acesta, cîteva acte de familie etc. etc. Fără a se hazarda prea mult în efortul de a le „epiciza” asemenea documente, atent disperse în trama biografică deja consacrată, favorizează cu certitudine acțiunea de nuanțare despre care vorbeam mai sus.

Intr-o manieră asemănătoare sint utilizate documentele inedite și în următoarele capitole ale cărții: Idei critice și estetice, Teoria specificului național, Istoric și critic literar, Romanul „Adela”, Permanența criticului.

Totuși, se impune un popas mai întins asupra primului dintre capitolele citate Idei critice și estetice. Vom sublinia astfel temeinicia cu care Mihai Drăgan argumentează complexitatea estetică a gândirii critice ibrăileaniste. Cu maximă rigoare, este demontat mecanismul încrincenatăi prejudecăți perpetuate de-a lungul deceniilor în legătură cu o presupusă conformație unilaterală „sociologică a respectivei gândiri. Cheia de boltă a expunerii o formează relevarea procesului de difuziune a maioreșcianismului în decursul structurării personalității critice a lui G. Ibrăileanu. Acțiunea e perfect justificată și rezultatele obținute nu comportă prea multe rezerve. Deficitul ni se pare alt aspect al problemei: anume, afirmarea maioreșcianismului este conjugată cu efortul de a minimaliza filiația gherștă. Credem că, aici, Mihai Drăgan este victima unei false incompatibilități, intrucît, cel puțin în cazul lui Ibrăileanu, atit gherștismul cit și maioreșcianismul, înțelese în spiritul lor fuzionează cu alte cîteva surse, consolidându-se într-o concepție estetică unitară tocmai prin originalitatea și modernitatea ei. Conceptul criticii totale, spre care a aspirat autorul Spiritului critic... se revendică tocmai de aici.

Intr-o altă ordine de idei, socotim că unele excese de scrupulozitate ar fi trebuit evitate. Ne gindim în special la gravitatea cu care autorul lucrării ține să se confrunte cu o seamă de interpretări violente vulgarizatoare de arum 10 — 15 ani, a căror actualitate, in momentul de față, este evident nulă.

Nicolae CIOBANU

avantpremieră editorială

IZZAR BALIAG

Șah orb

Versuri, Editura „Eminescu”

CONSTANTIN TOIU

Destinul cuvintelor

Articole, reportaje, note de drum, Editura „Cartea Românească”.

RADU COSĂȘU

En august pe un bloc

de ghicărit
Cronici concise, Editura „Eminescu”.

GELU CREȚE. Nefericiri de canon, decor teribil și prăpăstios. Iubirile sint ofilite, dorul e hain, dragostea e închisă într-un „lăcaș sfânt”, noimile sint de „doruri pline”, inaptea e „solitară”, stielele cad „plîngîndu-și nefericirea”, inima e ruginită, viața se destramă, iubirile „se caută, se strigă” iar o umbră palidă și tăcută se rupe dintr-un „suflet parolist”. Da, chiar așa: „O umbră palidă, tăcută și ruptă dintr-un suflet parolist. Sub glasul lunii își asteaptă iubirea”.

Suflete parolist, iubirea nu se va lăsa așteptată. Poezia, însă, e o logodnică mult mai capricioasă. Și nu-i plac parolistii.

CONSTANTIN GLAVAN. „Și mă pierd, și mă pierd, in iubirea ta” — sună cam lăutărește. Duhul lui Conachi, plin de ohtituri și suspine, filiiie în virful penitei dumitale. Aerul vetust de romană lunguroasă, că oarecare farmec tîngurilor de felul: Mamă sint bolnav de noapte / și de cercuri fumurii / Și mă paște-un cal fierbinte. Dintr-un alb de sihăstrie / Mamă cad de-a rostogolul / Dintr-un os de cerb sublim / Și sint geam cu-o tăcere / Și murim și nu murim / Măică, mi se face teamă. De o stea crescută-n poartă, / Ce-am găsit-o către zău / Intr-un cerean negru moartă”.

Nu contem această buclă o anumită fervoare, cum spunem, lăutărească.

„SUFĂRUL DE BALTA” — Poezia inechinată fostului soț are o certă valoare conjugală. Ceea ce, dacă stiau să mă gîndesc, tut e ceva.

DUMITRU INGINERU. Sinteti un vechi „client” al Postelor Redacțiilor și faptul că va întineri, declinîndu-și o vîrstă de numai 19 primavere, mă face să rid. Există corespondenți care pe parcursul unei vieți schimbă moreu tactică de a asalta redacțiile. Sint sigur că acum citiva ani încecări să ne impresionai cu faptul că „nu mai sinteti un incepator”. Acum, dimpotrivă, ne epatați cu „precoacitatea” dv. Nu ține.

Poeziile, firește, sint ca și inexistente. Scrisoarea, totuși, merita a fi măcar parțial reprodusă.

înțeles că nu ființa pe care o iubim (s-a stins) ci tangența tinutului do”.
Vă sugerez o nouă compunere cu titlul: „S-a stins tangența”. Iar in ce privește tangența dv cu poezia, hai, zău, să nu mai vorbim.

CORIGENT. Chestia cu rful satanic e grozavă: „Ne stringem în bănci carlate în fața unei tale-noliate. Și ridem satanic / In grupul cel mic și umil / Mă simt voios și viril / și ridem satanic / Spre case aiurea plecăm / la pârîntii sau iubită de vrem / Și rîl satanic ingheată”.

Cred și eu că ingheată. Și mai ales dacă tăcut pune mina pe curea, risul satanic se transformă într-un plîns de-a dreptul angelic.

Cezar BALTAG

FEIZI ERDAL, student la facultatea de limbi orientale (secția arabă), scrie versuri de mai multi ani și acestea pe care mi le-a trimis mie și le discutăm astăzi sint primele și singurele lucrute de el in limba romana. Născut din tată turc și mamă lipoveancă, scrie versuri in limba romana numai de citeva „săptămîni”. Feizi Erdal, mă bucur foarte mult că-ți pot spune că ai talent și că stăpînești limba romana ca un poet autentic. Dovedă poezia „Mortii”. Măcară care se frînge desenează pe (arum) / apus o linie care spumegă pînă ce plaja, pe coasta feruginoasă, / mai gîlîndă ca marea, speranța noastră! — și virtutea stierii inverzeze ca in zilele ce ne-au văzută între cei vii. Acum cînd crîvătul răscolește trupul furios / al curentelor sarate și le răstoarnă de unde au venit, cineva / care coboară dincolo de privire, atrîr nă plase pe aragile arborilor morți... Trece pe la redacție.

EMIL CONSTANTINIU. Reproduce aproape in întregime, scri-soarea: Atit de mult așteptat, zădarnic, de criticul nostru literar E. Lovinescu, acum abea poate, de i se vor deschide larg și ospitalier porțile Daciafăraului, să apară Mărele Izolat. Eu nu vreau să scriu decit o carte, dar unde voi spune tot, intitulată Realizarea profunzimei, cuprînzînd 260 de maxime,

NICULAE STOIAN

Întoarcerea

la lucrurile naturii

Întoarcerea la lucrurile naturii (ed. Eminescu — 1971) este de fapt o întoarcere la poezii naturii. Dar nu la anumiti poezii, ci la climatul de romantism clasicizat pe care il dă lectura acestora. De aceea, poeziile lui N. Stoian par traducerii din autori care au fost depersonalizați din prea mare fidelitate. Obsedat de corespondența semantică, dar și de metrică, traducătorul a ales dintr-un dicționar pedant cuvintele convenabile. Le-a cîntărit farmaceutic, le-a inversat și le-a ajustat in limitele gramaticii și pînă la urmă a răsuflat usurat: avea in față reproduceri exacte!

Reproducerea acestora însă sint lipsite de viață. Cuvintele organizate gospodărește in strofe dau impresia unor straluri de flori înșirite peste care nu adie nici o mireasmă sălbatică. In schimb, putem din cînd in cînd exclama: pe aici a trecut Eminescu („Si totuși tu nu-ntruchipezi femeia / Chiar dacă-ți sode bine-această masă”). „Poem-invectivă”, pe aici a trecut Puskin („Noaptea aceea nu se poate uita!... / Era zbor in grup drumul nostru-mpreună. / Și stea, o, stea, pînă, îndînderea / Sub valuri de lună...”). „Lună in stepă” sau Heine („Spre Nord, mereu spre Nord, albatru Rinuri / Se-abșorb, in timp, legendele cu ani!” — Loreley). Alte poezii, ocazionale, s-au demodat chiar din momentul in care erau imprimate și nu mai păstrează acum decit semnificația unei teurențe pioase.

PETRU VĂLUREANU

Epode

Petru Vălureanu s-a transformat dintr-un paisagist (Un tremurat astral) într-un cîntăreț al monadelor (Epode, ed. Litera — 1971). Ca atitudine el a rămas același, ba chiar și-a exagerat obiectivarea, înleșăa ca un or-

goliu rigid din care nu răzbat exclamații. O draperie de gheață, construită ermetic, are rolul de a sugera absolutul. Adevărul este că într-o asemenea poezie nu interesează absolutul in sine, ci jubilația care îl însoțește. Un poet nu convinge prin ceea ce contemplant, ci prin modul in care își manifestă contemplația. El poate vorbi in delir, poate despretui, prin comparație, poate înleșăa, poate chiar să hădă copilărește din palme, dar in nici un caz nu are dreptul, estetic vorbind, să se limiteze la a număra pe degete ideile pure. P. Vălureanu își duce obișnuita atitudine de departe, înleșăa coștele cuvintelor care au cit de cit o istorie și care ar putea atrenea o diră sentimentală. El alunge neologismele care zăngănesc ca o armură metalică: „Eclipsă de de-a-n oxigen / ca un apus și inșiră arzenie / cînd mistuie oglinda patogenic / o țarbă cu destinul ambigen” — Unghi adiacent. Multe alte exemple ar mai putea ilustra această asimilare unilaterală a poeziei lui Barbu. Există însă cazuri cînd sensibilitatea optimistă a autorului se trădează prin scurte frisoane: „clădesc colibe reci in-cit / nici o iubită nu s-ar încumeta să-mi treacă pragul” — Insula secretă. Ele dovedesc că poemele glaciare provin dintr-o neinspirată distimulare.

CICERONE

CERNEGURA

Moartea lui

Armand din Abanara

Autor a numeroase volume de versuri, Radu Cărneți și-a precizat un stil care nu mai poate fi abandonat la sugestia criticilor. Și totuși, acest stil condamnat ab initio la mediocritate. Este vorba de un patetism abstract, monoton și obsosor, profasat din convingerea autorului că elanul liric înșulește limbajul. De aceea el cultiva cu negăsură expresia comună, ponciful, imaginea fadă. In poezie însă nu conțea starea care a generat un limbaj, ci starea pe care o generează limbajul.

Sensibilitatea lui R. Cărneți e de necontestat. Ea vibrează mereu in surdina ca un fond muzical pe care evoluează expresiile. Dar aceste cuvinte sint multe și cititorul nu e dispus să le reconstruiască muzica. Iată, din acest ultim volum (aparut la ed. Junimea), exemple care ar putea fi luate și din culegerile anterioare: „Un cîntec de bucurie linistă, in cîntec asemenea unei cîmpe rodite, asemenea unui munte după dragoste, / asemenea unei ape adinci, cu pești de tăcere, / deci un cîntec pur-puric / uneori mă încearcă” — Uneori cîntecul sau: „Orion, constelație sfîntă, luminează-mi tăcerile iar, peste fruntea-mi binecuvîntă: / în loc de har” — Invocație. In plus, multe cuvinte se banalizează chiar in interiorul poeziei lui R. Cărneți, prin repetiție neglijentă, ca și aiva unor personalități insistent evocate.

EMILIAN BĂLĂNOIU

Copilăria, adolescența

și tinerețea

lui Nicolae Ostia

Em. Bălănoiu a debutat în 1969 in colecția Lumefărul cu volumul de nuvele Adam; anul trecut, o nouă culegere de nuvele, Absenții de la dragoste, l-a readus in discuție. De fiecare

Traduceri și traducători

(Urmare din pag. 1)

Și mai ales, am vrea să subliniem prezența semnificativă in literatura actuală a siluetei distinse și a artei lui Tașcu Gheorghiu. Cum ai putea cineva să cunoască frumoșele limbi române literare de azi fără să înceapă Gheorghiu împreună cu acest meșter mare din Școala matinală: „Timp de o jumătate de oră, glasul împacat al Prințului remintise tainele de slavă și de pătimire; timp de o jumătate de oră, alte glasuri, îngemănate, țesuseră un murmur unduitor, din care se desprinseseră florile de aur ale unor cuvinte neobișnute: „iubire, ne-prihănire, moarte...” ? ! Traducerile lui Tașcu Gheorghiu trebuie citite ca scrieri ale unui mare poet.

In studiu unei literaturi traducerii sint deci importante din varii puncte de vedere. Oeste felul care asirăște pe pagina alutia și o creează in limba sa este de loc de pieritoare să de atemă ca și o celulă care își buncăluie sau își distilază suferința in mod măiestru. Ce o fi de preferat: traducătorul excepțional sau poezii originalii proști? Cred că scriitorii originali foarte vii din punct de vedere literar și traducători cu conștiință că ceea ce fac ei este sau, mai bine zis, poate fi artă adevărată.

NICOLAE LUPU

Dospirca ploii

Versuri, Editura „Eminescu”

MIHAI DUFESCU

Scriitori de dragoste

Versuri, Editura „Eminescu”

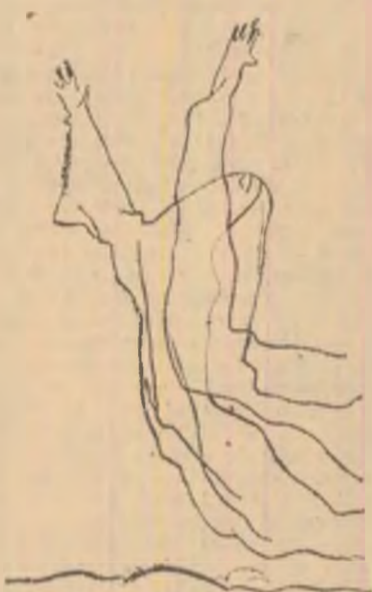
Fănuș NEAGU

TINERI AUTORI prezențați de scriitori și critici

TOMA ROMAN

Cred că am citit tot ce a scris până astăzi Toma Roman, atât poeziile, cit și eseurile filozofice. Dacă, spre deosebire de alți tineri poeți, Toma Roman nu are încă un volum, lucrul se datorează unei anume conștiințe critice față de propria producție (ale cărei scrupule mărturisesc a le fi întreținut cu însumi). Poet divers, poate nefixat deocamdată într-o formulă — în cele câteva poeme care se publică astăzi s-ar putea observa cel puțin două formule, una de lirică reflexivă, alta de exercițiu, de joc, — Toma Roman înclină deopotrivă spre proza de idei, scriind foarte inteligente comentarii pe subiectele cele mai neașteptate. Formația lui dublă (poet și critic) îl oprește de la versificația fără substanță, dând, în același timp, prozei de idei o eleganță a imaginației pe care specialiștii domeniului o disprețuiesc. La ce se va decide Toma Roman? Nu știu și nu e important: el este un om de carte, un intelectual, căruia i-ar sta bine și ca poet și ca eseist. Sau, de ce nu, poate că nu se va decide niciodată spre una sau alta din atracțiile pe care spiritul său le suportă astăzi, cultivând și lirica, și eseistica.

Nicolae MANOLESCU

Cîntece

În mijlocul unei caravane de umbre
făcui tulburătoru-mi popos
dintr-un deșert de păduri distilate
dulce litanie pasărilor mă însoje

De aici începe echivoca subtila
mişcare a memoriei — se adună și pier —
În sarabanda neliniștită a cuvintelor
m-am oprit pentru o pură înfringere

Așa te despartîi întotdeauna de tebra
ce ascuțit biciuie și legănim
naufragii sub pleoapă cobori
gol pur cristal pe țărni de stîncă

Apoi faci gesturi neînțelese într-o beză
inecăcioasă te-nchizi pentru plămădie
luminii

dintr-un deșert de păduri distilate
umbre de pasări te însoje.

* *

*

Alina tu
și eu rămîm punindu-mi azi pecetea
cîntecul ce nu se mai spune candele
trec urmînd șerpuitoarele umbre

Rostul și-l află oricum fiecare
tu nu petreci la țărni nici o adrasă
doar peceți punind chemi muzici
pe care urechea nu le mai sună

numai revărsă azi nici un idol
vorbesc de parcă mișună-n pereți
necredincioase animale muzica
se pierde cu țipătul peștilor în ceață

dar eu
eu rămîn devotat muzicii
eu umbra ta și tu
nu spune nimănu nimic

* *

*

M-a coborît o trăsură de noui
la casa ce se cutremură sub pecetea
cîntecului

animale neliniștite pindeau în copaci
vinul ce fierbe în poama

aici bănuim țărni surprerea
cuvintelor — din Tara dea Ardeleanescă
o trăsură de noui m-a coborît
și alături un nai bolborosea fugind —

apele m-au rătăcit în cădere caravane de cețuri
făceau mișcări fidele de-a lungul adincului
cu o flacăra pe umărul sting
am pătruns în tărîmul muzicilor.

Astăzi se povînesc sub mustul cuvintelor
pereții

și-un cor de despletite usi li se alătură
în copaci îngeri neliniștiți pîndesc
vinul ce fierbe în poama

* *

*

Cu cîntece veneau printre șerpuitoare umbre
și-n jur tremurau necredincioase animale de
munte

de-a lungul unei raze mute am vrut să m-așez
pentru curățenia blîndă a serii

cu cîntece coboram și ingeri puberi
imi deslăușeră sărăcăcioasele strale de
schimnic

gol am intrat în limba de aer a nopții
și într-un cadru de ceasuri purul strigoi

Zorii nu mă ajung de pe turnuri
o învîlmășeală de clopote îi însojește
în Tara Ardealului mă strecur prin Carpați
ca o furnică în bulgăru limpede-al zilei

Printre nisipuri astăzi cînd sting
orb pișind umbre oarbe sub stîncă
câte Tara Ardealului încă aiege
ca o furnică în bulgăru limpede-al zilei.

DORIN LIVIU ZAHARIA

Un cavaler al vocalelor

Poezia lui Dorin Liviu Zaharia este un labirint al cărui fir al Ariadnei este aidoma firului de păianjen. Nișe și firide nenumerate, ferestre oarbe și false intrări, fac din structura multice-lulară a compozițiilor sale o enigmă frumoasă. Lectorul acestei poezii dificile se poate înarma cu răbdarea unui Champollion sau a unui Maspero, căci într-un santier de arheologie a cuvintelor nu poți pătrunde decît fie din întimplare, fie călăuzit de un instinct superior. Zadarnic se apropie beduinul de monolii și propilee: în această luxurie de hypogeuri lexicale, spiritul se rătăcește ușor.

Dorin Liviu Zaharia este un poet al paradoxelor silabice. El scrie într-o limbă dedalică, pe jumătate inventată, cu teme antice și desinețe moderne asociind vocabile din mai multe limbi clasice și avînd o viziune caleidoscopică asupra cuvîntului. Alegorii și simboluri alchimice (în *Transhumața* de pildă) sau mitice, formulate în neașteptate asocieri de cuvinte, produc efecte sonore și ritmice izbitoare, reabilitează jocul și savanta parodie.

Această poezie nu este o „poezie leneșă”. Păcatul și în același timp virtutea ei fundamen-tală, e acela de a fi, dimpotrivă, excesiv de ferecată de nodurile complicate ale intelectului. Dar, în chip paradoxal, descifrarea hieroglifelor sale răsplătește tocmă efortul pur, copilăresc și gra-tuit. Căci poetul pe care îl prezentăm este astăzi un Don Quijote angajat într-un nobil turnir cu cuvintele.

Cezar BALTAȘ

Narcisa Stagona

Lumina frumoasă te sorb din ciutură.
Te-am tulburat, imi ești clarobscură.
Vreau să te pierd, mi-e frică și sete mi-e de tine.
Aplec ușor isoforul. Fluturi din plele ierbins.
Strop rupe strop, plîng răsărindu-ți răsura
Și îți bea de rușine ochii, părul, gura...

Rășfînt și răspund
Acum scutură aura nimphata,
Acum e spartă ciutura și lala zace pe prund.
Meduzele de sub limtar vor să mă soarba.
Te-am înșelat, lumina mea frumoasă,
M-am înecat în lîntina ta oarbă.

Halogenuri pe panta relelor din lac

Lumea: Toate trecătorile sînt trecătoare,
Există păstori, nu există scăpare,
Halo: Lumea ochilor de clor se adună în
falclor,
Apele miroaia iod cînd trecem primul
antipod,
Încetîndu-ne ușor în ecluzele cu fluur.

Lumea: Toate trecătorile sînt trecătoare,
Există păstori, nu există păstoare,
Halo: Tac meduzele din om, prinse-n
trombele de brom.
Plîngeți o neagră cybelă foptelor
lichidelor,
Puneți craiului Lucii halo rău de
halogen.

Spuneți aburilor totul despre gena
ha'Golem
Lumea: Nu se poate păstra aceeași cărare,
Întii doare ce moare, apoi moare ce
doare.

Halo: Acum lacul pare indigen, Idila:
Uite-un por,
Uite-un pod,
Uite-un pom, într-un poem
Din insula necrolifă.

Lumea: Toate trecătorile sînt trecătoare,
Există păstori, nu există scăpare,
Toate trecătorile sînt trecătoare,
Există păstori, nu există păstoare,
Nu se poate păstra aceeași cărare,
Întii doare ce moare, apoi moare ce
doare
Și toate drumurile petrecătoare
Vin dintru mare și duc în soare.

Transhumața

Să ne pregătim pentru plecare,
Ooma, aur oral și excomunicare,

Thoma, argint viu de apă dusă cornomor,
detreiori mag și odală soare,
Roma, roș pâlîl, la sorginte păcălit neor,
incrustat în maaramă venaculoră,
Soma, argilă de apă moartă loc,
cu seceră la mijloc de nenufără,
Doma, casă marciată din ghioc teroc,
cu zurb colorat în nor noroc,
cu între ochi un semn de
marmolac,

Voma, greață gravă de inel nedamn,
în nedemn ihermon, la plumbuita,
lepădat, pleoapă, în somn
de murilă cu sulta,

Coma, duh subînțeleș la adăpost
sub za de comat comarnic,
în a cincea zi de post,
detrônindu-l pe paharnic,
va spori lipsa de apă,
cînd jov aer aer scapă,
delicvescent spoit cu cositor în
joacă

și delicvent cosit de spoitor în
coacă,
și
Toma, duh nomad dintr-o trădare
oarecare,

Să te pregătim pentru plecare.

Ceramică de PICASSO

jurnalul unui martor ocular

Despre experiența vieții

Se spune că mizantropul n-ar fi un om care-și urăște semenii, ci un om care a fost dezamăgit în aspirațiile lui nobile. Cu alte cuvinte, mizantropul și-a făcut despre om o imagine perfectă, și, dezamăgit de confruntarea cu realitatea, s-a izolat. El continuă să iubească oamenii dar preferă să nu intre în relații cu oamenii: „s-a închis în el”. Mizantropul nu este niciodată violent; în singurătatea lui, duce nostalgia unor relații perfecte.

Se mai spune că mizantropul e un om cu o amară experiență, care a trăit și a văzut multe.

Pe mulți oameni experiența vieții îi înraiește și ei cred că experiența vieții le dă dreptul de a fi răi, răzbușători, indiferenți. Desigur, în viața fiecărui om se petrec și lucruri neplăcute, uneori îngrozitoare, dar a confunda aceste experiențe cu viața însăși e o greșeală. O greșeală și mai mare este de a judeca oamenii după experiența ta limitată. Noi ne grăbim să transformăm experiența noastră în criterii absolute. Sint oameni care, înșelați odată în amor, cred că toate femeile sînt inevitabil frivole; așa le spune experiența lor de viață. Cine devine robul experienței de viață devine incapabil de a pricepe realitatea. Un asemenea om încetează de a mai trăi spontan, el caută doar să-și verifice și să-și exploateze experiența. Cine are încredere în experiența lui de viață, nu mai poate iubi.

E demn de remarcat că aceste experiențe duc în general la concluzii sumbre. Toate femeile sînt frivole, prietenii te părăsesc la nevoie, și așa mai departe. Aceste concluzii pesimiste se transformă într-un mod de viață, individul privește realitatea cu suficiență. Ce aroganți sînt

oamenii cu experiență! „Nu-mi spune mie asta. Eu sînt vulpe bătrînă”. Eu nu spun că nu există femei frivole, ar însemna să supăr pe Dumnezeu, nici nu susțin că nu există prieteni care te părăsesc cînd îți-e lumea mai dragă. Dar viața nu e un șir de asemenea dezastre. Numai că noi tragem uneori concluzii sumbre ca să ne justificăm opacitatea și trîndăvia. Pesimismul nu se naște din experiență, ci din comoditate. Uneori, intineriul din jurul nostru nu ne tulbură, dimpotrivă, ne măgulește amorul propriu. „Cît de inteligentî sîntem noi în comparație cu ceilalți”. Nu sîntem întristați de prostia celorlalți ci doar mîndri de inteligența noastră. Mizantropul este deci un orgolios, el e convins că superioritatea lui l-a împins spre izolare.

Încrederea prea mare în experiența de viață naște uneori porniri îngrozitoare. Trăgînd concluzii superficiale, unii oameni se hotărăsc să se răzbune pe viață. Jigniți de un individ odată în copilărie, sau cine știe cînd, ei se războiesc apoi cu întregul neam omenesc. Noi putem să ne arătăm suspicioși ca asemenea indivizi, capabili de orice mirșăvie, în numele purității lui jignite. Oare jignirea le-a declanșat violența? Sau jignirea n-a fost decît un pretext? Aud adeseori această expresie barbară „Viața l-a înrăit”. Nu, viața n-a înrăit pe nimeni. Dacă există ceva întunecat în mine, imi aparține în întregime, în orice caz nu viața și de vină.

Fiecare om are, pînă la urmă, experiența de viață pe care o merită. Viața nu e nedreaptă. Cine n-a înțîlnit iubirea, înseamnă că n-a existat iubire în adincul lui. Așa că oamenii care se laudă cu bogata lor experiență de viață n-au în-

teles nimic, concluziile sumbre nu sînt dovada sensibilității ci a unei mari goliciuni intențioare. Niciodată nu i-am înțeles pe jigniți și pe frustrați. Nu cred, de pildă, că cineva m-ar putea jigni. Nu mă socot responsabil de opacitatea celuiălalt, stupiditatea lui e o chestiune care-l privește, și a înregistra o jignire înseamnă a te hotări să adăpostezi în tine o bădăranie care nu-ți aparține. Nu mă pot jigni cuvintele și gîndurile altora, mă pot jigni doar cuvintele și gîndurile mele. Privind cu loialitate viața mea pot să spun că oamenii m-au iubit poate mai mult decît i-am iubit eu. Atunci, de ce aș avea o psihologie de frustrat? Nimic mai stupid și mai plicticos. Senzația de frustrare se naște din lăcomie și grandomanie. Ori cît ne-ar da viața, ni se pare puțin. De la sentimentalismul frustrării pînă la violență nu e decît un pas.

Are vreun rost experiența de viață? Așa cum există un orgoliu al suferinței fizice există și orgoliul experienței de viață. Mărturisesc, spre tristetea mea, că uneori folosesc și eu „experiența”, mă trezesc trăind pe baza unor concluzii, și atunci am o senzație de îmbătrînire și promiscuitate. Spun aceleași fraze de efect, știu să devin viclean, prudent, totul e perfect și lipsit de farmec. Pînă la urmă mi se face rușine și las baltă vasta mea experiență. Imi dau seama că folosesc experiența din frică, din frica de a nu avea succes. Dar dacă dai experiență, experiența primești. Și celălalt te privește cu suspiciune, căci are și el experiență. Atunci nu se mai întîlnesc doi oameni, ci două experiențe. Unde există experiență, iubirea moare.

Teodor MAZILU

IOANA BANTAȘ

Bunica

Trecea precum leoaica
bătrînă în amurg
cu un popor de zine
și iepuri după ea.

Imi descinta carnea,
mi-o frămînta
cu fluturi
și singe de salcîm.
Apoi mă scâlda
în albia zeilor
la răsăritul dulce
al roșiei Antares.

Trecea precum leoaica
bătrînă în amurg.

Cîntec la Mănăstirea Clocociov

A fost o casă aici
cu vatră pentru ursitori.
Ollul curgea
prin părul meu cu fluturi
și imi descinta inima
coapla în fest
pe frunza de salcîm.

Au crescut urzicile negre
în singele soarelui,
nisipul a mîhorit
de-atîta așinare.
Zadarnic mai caut
prin podurile vechi
aripile de lapte și tîmii.

Singură pe dealuri

Și cum treceam pe dealurile
albite de alba vară
purtîndu-mi caprele
roșii la frunză,
din cer s-a coborît
să mă înspăimînte
figănci bătrîne
călărînd pe fluturi.

În oasele fiului

Locuiește în somnul meu
precum femeia în oasele
fiului.

Se rotește în auz
mierlă cu pene lichide.

Și cu mătasea iluziei
mă înfășoară —

melc de var
în delta plămînilor cerești.

Cine ești tu
de mă vinzi în somn
cu ners de piscică
și nu auzi cum urcă vîzul
pe scările singelui.

Sarcofag orgolios

Ochiule, scăpare a noastră,
fugă a noastră de invazia
frunzelor,
tu, cel ce topești rușinile
noastre —
aceste lipitori ale spiritului.
Ochiule, corabie zburătoare
prin sticla de Cancer a cerului.

Ochiule, sarcofag orgolios
pe care nu-l poate arde
nici soarele negru
de la marginea somnului.

LEONID DIMOV

Dedublări

Dimineața-i petrecută-n cult
Pentru soarele ce nu răsare.
Zboară-n ceața caldă de demult
Porumbei urbani, în depărtare.

Iată, casele de sticlă, noi,
S-au vopsit în galben la
intrare.
Nu suflă: acolo sîntem noi
Lîngă gustul de cireși amare.

Ne vom duce, știu, la cinema:
E-un spectacol cu arici de
mare.

Nu zîmbi și nu ne aștepta:
Vom mai sta la film, în
continuare.

Vis

Trece-o certă cenghenea
Drept pe linia jerată:
Știe c-o va despica
Trenul fulger, dintr-odată.

Știe dînsa însă vrea
Să mai fie-odată fată
Și s-o ducă beizadea
În Bosfor la serată

Cînd se-nalță: diamant,
Steaua stelelor și iată
Însuși filozoful Kant
Prin strîmtoare cum înouă.

Lasă

Te-am recunoscut, te știu,
Haide, nu te mai prefăce:
Tot tu ești doar că mieriu
Și-nvelit în busuioace.

Șterge-ți colbul auriu
Pus de vesperi pe torace
Nu mai mergem. E tîrziu.
Stau la pîndă dobitoace:

Să rămînem în pustiu
Oaza galbenă cînd tace
Pe sub vultur vinețiu
Lunecat după sorocae.

Prevestire

Ai venit a mă privi
Și a nu mă mai cunoaște,
Ochi de zeu din miază zi
Scos sub clopote de Paște

Află e-avem fantezii
Cînd lumina veche naște
Umbre pe pereții pustii
Și-o asină care paște

Și mai află că-ntr-o zi
Cu flori vesele și moaște
Monștri sumbri vor veni,
Rode negre, ploii cu broaște...

O, atunci vom fiu
Printre greieri și rădaște,
Ca lemuri ce vom fi
Înșetați de a cunoaște.

Transmutație

Ne vom pierde singuri prin
(Amîndoi cu geamantane)
Urbi alcătuite din
Cenotafuri și claxoane

O delfin în zepelin
Prins sub tone de zorzoane
Nu pluti atît de lin
Ca-ntr-un vis de curtezane

Ci răstoarnă-te-n bazin
Peste sufele titane
Putrezite feminine
Alb în ape roșconane

Goană

Noapte grea de labirint
Cu nămeți tăiați în stradă.
Uite mielul de argint
Cum alunecă-n zăpadă.

Iar în urmă-i, zimbitori
Saltă dinspre bariere
Mai aproape, ca pe sfiori
Lupii negri, în clopote.

Nu deschide! Clopoțel
Sună-n noaptea prea geroasă:
Într-o clipă, după miel
Lupii ne-au intrat în casă.

PASSIONARIA STOICESCU

Sărut în oglindă

Uneori, rătăcită de dor
Visez îmbăjširea care să mă cuprindă,
Mă văd lăcărind toată-n oglindă
Și aburesc geamul ei de ecou
Cu trupul teintor din apele reci
Invesmintă-n coaja fragilă de ou
Și răsuciu mă stringe și ochii mi-s seci
Și-s roșu și alb, o zăpadă arzând,
Sărutul meu caută gol și lălmând,
Dar apa oglinzii se tulbură grea
Și nimeni, și nimeni nu țese din ea.
Sinzienze rid, și-n loc de ursit
Rămâne doar inima mea-plumb topit.

Imn pentru înfrângerea din noi

Tu la un capăt, eu la celălalt
Ca o tigraică împușcată-n noi
Cădea iubirea ne-impunită-n noi
Insufletind culoarea unei plai
Cu fulgerele-n piept în asalt.

Ne repetau oglinzi mai puri, mai noi
Că gestul năvălirii unei mări
Imbrățișind genunchii plajei goi
În chinul dulce-al trageri-napoi.

Spre ceruri de neliniște suiam
Ca două păsări supte de inalt
Ni se făcuse sululeț de geam
Și aburea sărutul cind chemam
Tu la un capăt, eu la celălalt.

Căci paznici pentru tot ce-am fi putut
Să-nținemăm c-o urmă de noroi
Am păvălit o parte pe sărut
Și am cîntat cu țiuțuțuțuț
Un imn pentru înfrângerea din noi.

MARIA GENESCU

Trezie

Încet și dureros eu mă despart de mine
Să mă întorc apoi la tel de greu.
Puțina mea lumină s-ascunde în pămint
Iar liniștea adoarme în orele oline
Undeva departe de cuvint,
Pe mult neînțelese bătuțele cimpii,
Încit dacă vorbesc nu mă aude nimeni.
E frig și e cald, e cald și e frig
În tremu și merg, e cald și e frig
Iată aici stă lacrima pură
Și adevărurile ca niște copii.
Plăcuta știșiere mă arde într-un zid
Vinturii buimace ochii grei mi-i tură
Și pe-un talaz înalt din aerul lichid
Sint trescă vesnică și vie!

Carnea dintii

Femeia redevine taciocară
ca brat unui animal rețezat de câteva ori,
O, dar simțim orbi și păgini
slăbind carnea care se regenerează,
cărnea căreia și singele aproape se refuză.
Acum hircile acelor morți, alit de înțelepți
și bătrini,
tresar cu mulțumire și ochii le sînt vii
cu ceardăne-n metalul din vechile camere
atingerea dăvine de abur și conțuză
ca-ntr-o iubire cu stălii —
Desigur, se poate întimpla ca-n delir
în să cădem în nemărire
și vom fi lărașul și lărașii copiii
area stori, prea copii pentru iubire
caci numai carnea dintii gîndește și vibrează.

DAN CIACHIR

Fereastra și automobilul

Fereastra
muscătă acestei camere
pieștel de oraș
inghite balcoane cu rufe
copii femei și o bucată de cer
mănică cu piine Orașul
deopotrivă
prînt și hingher

Mă ascult digerind alimente
ca o pisică în fîntină
se prăvește calorile
olifile
singelui

Gheața ortopedică este automobilul
iar eu un minuton picte echin
ingenunchiez printre șesapamente
uleiul mineral 413 mă-nchin

Automobilule
burlac romantic și hotel
inmatriculat pe unde umbli
pe bancheta din față stă fereastra
ca-n fotel.

Autoregrete

Lui Leonid Dimov

Unde unde
pe unde zac și oare ce mai fac
automobilele de altă dată
unde unde este
"Hercol Stoyerul Deymler Benzul

Unele au ajuns corăbii
alte le sclipuri
ori s-au făcut film
cu comandatoură bum-bum pac-pac
umbli pe ecran
bombele le vin de hac

Am visat că eram Mercedes
și pe un drum
vicișul și primăvăratec
imfiorașă castanii
cînd îmi țese înainte
un vis de Steyer
bucurii meu adică
și era trist că nu-l pomeneam
astfel ei toți bătrînii noștri
asteptau să le dăm de bogdaproste
eu Mercedes o chiușulă tu Jaguar
băiete
zvirgă un schimbător
adaugă o butelcă cu lichid de trînză
și să le spunem somn usor.

Peisajul, întimplările și oamenii, ca și datele de etnografie și folclor care apar în acest reportaj sînt strict reale. Numai în ceea ce privește întimplările, autorul și-a permis să acorde timpul petrecerii lor cu timpul călătoriei Vitoriei Lipan.

M. P.

„Stăpînii se schimbaseră,
limbile se prefăcuseră, dar rîndurile omului și ale stîhiilor stăruiseră”.

MIHAIL SADOVEANU

Răsucesc între degete o veche carte postală, nescrisă, întru totul asemănătoare, ca stil și viziune, acesteia pe care Ghiță C. Topor, feciorul dascălului și al dascălului Andrei se încumetase s-o trimită Minodorei Lipan, în anul din anii 1925, 1926, 1927, 1928 sau 1929. În tot cazul după 1 octombrie 1924, zi sortită de către calendarul ortodox amintirii cuvioasei Paracshiva și, printr-o convenție a timpului, acordării calendarului vechi cu numărarea modernă a zilelor. Și nu mai țirziu de 1930, anul apariției *Baltagul*. Nu e o carte postală cu ingerași înaripați și incununați cu trandafiri, e cu potcoavă și trifoi cu patru foi, e o invocare galantă a norocului, dintr-un timp revocut, și am depistat-o în Gura Tarcăului, fotografia la scrisorile familiei Ilie Grosu, recent dispărută. Și, în mașina tinărului șofer Emil Stroe din Pingărași, îmi imaginez, că într-un timp nu prea îndepărtat, un astfel de petec de carton imprimat se constituia în lumea legătură la lumii în care pătrund cu îneca din vale, cu rafinamentul ei chinuit și, totodată, cu nelegiuirile ei. În sfîrșit, alungem la capătul oricărei lumi posibile — Ardeluța, km 19 — acolo unde creșterea fără măsură a muntelui întoarce elan al asfaltului. Aștept în rețoncerea în Brateș, satul legendarei Vitoria. Pentru că numai Brateș putea fi acest sat, de vreme ce peisajul său ambiant cumulează două din reperele geografice fundamentale ale romanului amintit: muntele Măgura și riul Tarcău.

Der, dincolo de reperele geografice, există reperul uman, prin excelență primordial, chiar dacă implică riscuri. În Brateș, de pildă, vinătorul Dumitru Ilișescu — al cărui bunic, de asemenea înalt, a luptat în războiul cu turcii de la 1877 — turcul, al cincilea neam dintre cele pe care le amintește Lipan — încearcă să mă convingă de faptul că Nechifor, cel ucis pe muntele Sînisoara, ar fi trăit în Gura Tarcăului. Vitoria, însă, la începutul drumurilor ei, ca să ajungă la Bistrița, a trebuit să călătorească de la răsăritul soarelui și pînă la amiază, Revenim, deci, în Brateș, la o distanță verosimilă de riul puțașilor și, de acum, ne sprijinim pe mărturia învățătorului Gheorghe Băltă din Tarcău, fost tovarăș de vinătoare ca și Ilișescu, al lui Mihail Sadoveanu: „L-am întrebă pe scriitor și mi-a răspuns: într-adevăr, la Brateș m-am gîndit atunci cînd am scris romanul”. Deci, Brateș — sat așezat la confluența Tarcăului cu pîraiele Bobeica și Pașcu, cu toate că pînă mai ieri nu a existat în Brateș nici o biserică. În schimb, la cea nouă, încă mirosind a brad și rășină, ca într-o predestinare, se ajunge cu adevărat ca în carte, pe ulcioare lungi și coțite, apoi pe cărări printre grădini. Ea este așezată cu adevărat pe un dîmb, cu întirirul împrejur, dincolo de care răsare o căsuță ca o ciupercă pe toloacă, în care ar fi putut locui foarte bîne baba, în vrăji pricepută. Margăda. „Si un călugăr Dănilă, nu neapărat Milăș, ca în carte, a existat, mai sus, înșușchit de la Ardeluța — revine Dumitru Ilișescu —, cam în vremea în care Sadoveanu, însoțit de Băltă, de Livescu, de la păstrăvăria din vale, și de medicul Cădere din Buhănița, veneau să doarmă la mine, dinaintea vinătorilor de a doua zi dimineața. Pe acest Dănilă l-a cunoscut și Sadoveanu, în apropierea Gurii Bolovănișului. Apoi, în locul lui Dănilă a rămas unul Ghenație, care a murit acum o lună la Văratec”. „Sadoveanu — adaugă Gheorghe Băltă — își însemna diverse amănunte în niște carnețele ieftine, cu pătrățele. Era după ce făcusem împreună o vinătoare de tapi la Buhănița și l-am întrebat: de ce în Frații Jderi pîrliu Izvorul Alb curge alfel decît în realitate?” Sadoveanu ar fi scris și l-ar fi răspuns că în vremea în care scria romanul n-ar fi văzut încă valea pîrliului în cauză, că ar fi ascultat numai la Piatra, descrierea unui localnic. Lucruri mărunte.

Un alt vinător din zonă, cu care se însoțea Sadoveanu în căutarea mistreților. Gabriel Moșoiu, nu mai există. A trecut în lumea dreptilor și seful de post Nicșchia Bălaș, împreună cu care Ilișescu slăbea braconajul în pădurile din preajmă, confiscînd numai la o singură raziie cîm 9 arme de vinătoare și carabine militare, un revolver Steyer, șase capcane și o ladă cu muniție. Alt tovarăș — de pescuit de data aceasta — al lui Sadoveanu, trăitor pe aceste meleaguri, care s-a stins ei din viață, a fost Ion Livescu din Tarcău, inspector al stațiilor piscicole din zona aceeași localitate. Acesta — după mîntuirea soției sale Featerina, domiciliată acum în Piatra — i-a eliberat scriitorului și permisul de pescuit. „Am stat la Tarcău din 1919 pînă în 1943 și m-am putine ori am prins tremurii tulburi — îmi spune distinsa bătrînă. De pildă vremurile în care valea Bistriței și o parte din cea a Tarcăului era hînușă de haiducul Bălan, care a atacat pînă și crîșma lui Ciubotaru din Crivaia, cu iubovnicu cu tot, iubovnicul tropăind afară din ciubotelele cu potcoave galbene și cu virfurii din glanț, ca să se creadă că bandiții sînt mulți. Sadoveanu a poposit pe aici și înainte de 1930 și după, ultima dată s-a fi fost prin 1937. Bălan murise de mult, fiind făcut scăpat de sub escortă”. Și, în ultimul timp, într-adevăr, Sadoveanu poposea pe aici mai mult pentru pescuit, pentru că vinatul, pe întreaga vale a Tarcăului, fusese arendat unor belgieni, frații Huber, directori ai fabricii de zahăr din Giurgiu și Roman: apoi lui Moșinșchi, stăpînul moșiei de la Trifești Vitea aici și Brătescu-Voinștei, împreună cu pictorul Rosetti-Bălănescu, care trăgeau fie la Livescu, în Gura Tarcăului, fie în Brateș. la Ilișescu, începînd cam din vremea în care bătrînul vinător Andrei Boroghină se îmbrățișase cu un urs în pădure, după ce-l mormise cu un cadavru de cal. Lui Sadoveanu îi plăceau cu deosebire două tablouri din camera mare a casei lui Ilișescu: unul în care animalele pîtec trec la nunta vinătorului și, mai cu seamă,

celălalt, în care animalele îl conduc pe vinător la întirir — litografii imprimate în Bavaria unde e ținut la mare cinste Sf. Hubert, patronul vinătorilor.

„Sadoveanu — mai își spune Valeriu Livescu, fiul lui Ion — pescuia mai cu seamă loștrița, peștele vechi, în curs de dispariție, cu carnea mai grasă decît aceea a păstrăvului. Îi plăcea — un alt pește în curs de dispariție. Acum, loștrița nu se mai poate pescui decît de la Poiana Răchii în sus”. Apoi, scriitorul mai vine pe aici și însoțit de vinătorul Gheorghe Ianoș din Cazacl. Pădurile încă erau pline de lemn de țisă, răscoat, asemeni celui de cires, din care se întocmeau pe vremuri măsuri de lungime, avînd ca subdiviziune pămăla domnească, sau cuie pentru vechile biserică din lemn. Căările și săpărași, pe Gosmanu în sus, unde se zăbovea între talângi, între zăcătorii pentru lapte și stamboale, scobite în trunchiuri de paltin, cu foc. „Cît despre mine — continuă Dumitru Ilișescu —, eu nu-i puteam spune scriitorului mai multe decît învătăm de la bunicul Dumitru Cimpoieșu, tot vinător, cînda vestit pe toată valea Tarcăului. Și anume că nu degeaba a lăsat natura să se nască mai multe lupoaice decît lupii și mai mulți răși decît rișii femele. Cu lupul, omul va lupta mai mult

de copil este amendat V. Gh. Onu, sosit aici din Tîbucani. Vasile Nichifor și Frăsina V. Panchea sînt surprinși în flagrant delict de adulter, Silvan Lazăr și Gheorghe Lăzărescu dau faliment. Gheorghe Corbu intră în conflict cu autoritățile pentru imbecitare de cult religios. Gheorghe Grihnuș din Bi-caș, insolubil fiind, este implicat într-o bancrută simplă, iar Nișel Rottman, în schimb, într-o bancrută frauduloasă. Alte contacte ale oamenilor cu puterea executivă se realizează în pricină privind rectificările de acte de naștere, succesiunile, practicarea licită a avocatului (Clușea Craizel) și inscrieriile de firmă (A.L. Lazarovici, M.A. David, David Sieglar sau Ilie Fricog din Tarcău). Din cînd în cînd, din filele îngălbinitelor unor procese verbale, apare cuvîntul Be-triței este condamnat Ilarion Băltău din Secu, pentru omor prin imprudență George Toromilă, pentru omucidere Vasile Gherasim și alții, pentru „crimă de omor” Vasile I. Dascăl. Iar la adapost de privirile autorităților, în lumea plutașilor, delictul de furt se pedepsea prin bătaia peste miini pînă la leșin a vinovatului. Acest ultim gen de pedepse nu mai figurează în actele prefecturii de altădată a Pietrei.

Primăria din Piatra, era atunci camp pe loc, de mastică din al supermagazinul „Unic”,

decît cu risul — îi spuneam — cu toate că șefii mei de atunci, Ion Nistor Văleanu, de pildă, sau, mai tîrziu, Iosif Zontay surideau”. Cîmbi vorbeste de sub o pereche de coarne de cerb cu 19 ramuri — coarnele celui mai mare cerb pe care l-a împuscat aveu 21 — și gîndurile, din nou, îmi zboară spre Vitoria Lipan.

De la Brateș, coborînd cu sania prin nămeți, dacă pleci la răsăritul soarelui, ajungi la Gura Tarcăului la amiază. Oamenii coborau pe acest drum ca să-și vîndă lîna și pieile de oaie, ca să cumpere, apoi, fie revolvele cu butie și cu prăsele albe, fie icioane pictate de Nifon, pe lemn de tei, la scoitul Durau. Comerț cu trocul, care, în parte, dănuie și astăzi: acum, la Săvinești-Poiana Teiului, Mihail Sadoveanu oferă, contra pieilelor de oaie, stambă și molton, sau sliche de lampă, La Gura Tarcăului oierii se întîlneau cu plutașii, care tot muntenii se cheamă, poate cu cei din neamul Mrajeriu, din care descede Ion Ciuperca din Buhănița sau Sălașean din Broșteni. Aceștia, toamă pe la Vatra Dornei, se adunau cîte 10-12, în cete, ca să-și poată readuna plutele sparte de viituri, și coborau pînă la Piatra. Sau, dacă nu le convenea prețul oferit acolo de drașmani, chiau și pînă la Galați, unde era capătul lumii, după știința lui Nechifor Lipan. „Cu banii luați la un drum, puteam să-mi cumpăr o vacă” — își aminteste Lăzar Gheorghe Mrajeriu. La întorcere, după ce treceau de Piatra, abandonau șoseaua și coteau spre Pingărași, tîind muntii de-a dreptul, ca să scurteze drumul pe jos, pînă la Potoci, și de acolo spre Broșteni, din nou pe sosea, printru morile de apă și pivele asemănătoare întru totul celor care încă mai funcționează pe valea Durăului. Erau și ei munteni ca și cellalți, oierii cu cața, și aveau și ei rădăcini la locul lor, ca și brađul.

II

„Miorița ca producțiune literară a unui omor”.

GEORGE CĂLINESCU

A apărut recent o nouă ediție a romanului *Baltagul*, ediție în postfața căreia se insistă asupra corespondențelor dintre drama lui Nechifor Lipan și semnificațiile *Mioriței*. Aceste corespondențe, însă, au fost suficient contestate pentru a mai servi astăzi, în deceniul al optulea, drept argument critic. În consecință, s'a enumerat cîteva dintre delictivele curente printre locuitorii văii Bistriței, din perioada la care ne referim. Delictul silvic predomină și Gheorghe Nichita, de pildă, originar din Vîntorii, este prins după, singurul din oi în pădurile statului, la locul numit Piciorul Bardiului Pentru nedecларe

iar în actualul palat administrativ al prefecturii. Acolo s-ar fi dus Vitoria, înainte de a precede în lunga ei călătorie, trecînd, la intrarea în țirg, pe lîngă biserica Maica Preceata Veche. Și la Piatra, ce altcea Putea afla Vitoria decît înfapt că Nechifor e mort? Piatra încă era cutremurată de crima din 7 februarie 1915, săvîrșită de Petre Birzu, care servise timp de 20 de ani ca slugă la maicile de la Agapia și care, în ziua amintită, o hănuise cu lovituri de topor pe bătrîna Maria Enache Potcoavă, îngropînd-o apoi în pămîntul cu care era pardoșită cămara. „Am slujit 20 de ani la Agapia, dar încă nu știu ce e femeia, cu toate că am peste 40 de ani” — declara criminalul. „Din cele mai sus descrise, subșșii conchidem că prevențitul Petre Birzu este un individ cu facultățile mentale slăbite, nu însă în așa stare încît să-i suprime liberul arbitru, și decît este răspunzător de faptele sale” — declarau psihiatri competenți, din București. Or, Nechifor Lipan, în drumurile sale lungi, putea trage și la astfel de oameni, care te ucide fără mîle, în somn. La 6 octombrie 1924, Victor Ștefănescu, din comuna Bistrița, urcă la stîna lui Bucur Birsan de pe muntele Bîca-Lăzăroaia, îl amenință pe băietanul lui Birsan cu toporul și îi fură trei cași, iar Lipan prin însăși ocupația lui avea treabă cu stînille. Ion Munteanu și Ion I. Munteanu, din comuna Tarcău, sînt anchetați pentru ieșire la drumul mare înaintea reclamantului Leon Sandu din Vaduri. La 3 iulie 1925, Ion Ciuperca pleacă din Brășăuți să vîndă fin la Piatra și la întorcere este somat de Ion V. Brînzei să-i dea banii, dar dă bice cailor și scapă neajflat. La 12 august 1925 Ioan Gheorghe Sandovici, transportînd uniforme pentru gaurzii comunali, este somat cu arma să predea încărcătura, dintre pombulii de la mîrginea șoselei, de către Gheorghe C. Leuștean, și, în aceeași zi, autoritățile din Roznov întocmesc un raport către prefectura din Piatra: „Gardistul Ghiță Leuștean din Roznov, într-o stare completă de beție, de-abia ținîndu-se pe picioare, ne-a prezentat un cal înhamat la o căruță în care căruța erau niște haine” — bineînțeles uniformele de gaurzi amintite mai sus. Mai tîrziu, în 11 octombrie 1925, Gh. Popovici pleacă pe jos spre satul Magazia și, la întorcere spre Mitoc, în dreptul unei cișmele, este atacat de către un individ desculț, care îi fură 940 lei și ceasul, cu lăcuș cu tot etc., etc. — toate aceste fapte petrecîndu-se în spațiul străbătut de Nechifor Lipan, fie pe drumurile care duceau spre Dorna, unde se negoțau oile, fie pe drumurile peste Stînișoara, sau pe valea pîrliului Lărgu (numit și *Petru-Vodă*), care duceau spre locurile de iernat din bălțile Prutului și ale Jijiei.

Astfel, acum, în însoțire cu învățătorul Gheorghe Băltă din Tarcău și cu soția domniei sale, nu ne rămîne decît să reconstituim existența în umbra căreia sălășluia, nici-

decum crepusculară, violența. În primul rînd, casele în care se desfășura această existență, case care — exceptînd aparatele de radio, televizoarele și mobila modernă — și-au păstrat într-o bună măsură rînduiala interioarelor. „Cel ce spîne multe, știe puține” — o bișnușia să gîndească Vitoria și, deși vorbim mult, știm puține despre cele de mai jos. În curtea fostei case a lui Ilie Grosu, muntean de pe valea Tarcăului, să găsim urmele pe moarte, să pășim printre dependințele cărora oamenii încă le mai spun *heuri*, printre dușii, printre asinii și caii praponii în padocuri și să descîndem pe prîșpa pe care, în zilele grele, se plinge. Nu e zi de țirg la Piatra, și nici la Gheorghieni și locuitorii își văd de treburile lor zilnice, prîvind din cînd în cînd spre zarea în care se profilează Tancu Măguri, spre pădurea în deapsea Ceahlăului nevăzută. E zi de lucru și poștașul umbliă din poartă în poartă, nu mai sună ca altădată din trimbița, în prund. Coccoși mari, porumbaci, nu cîntă cu plîscul spre oară, în semn că nu va mai veni nimeni, dar dumbrăvencile zboară și acum în cîrduri spre soare, ceea ce înseamnă că va vremui. „Întrebă-mă și nu ții-o putea spune” — nimic despre credința în muntele de semne — ne-ar putea întîmpina o astelență, asemeni Vitoriei Lipan, și nu ne mai rămîne decît să gîndim ca Nechifor „Nimeni nu poate sărîi peste umbra lui”.

Dincolo de prîșpa, pe rafturi, — aceleași coșete de bucățele de zahăr deasupra căroră, care, se vor roti muștele, a căror viață era muncă și scurtă. Deși e primăvară, nici fluturii încă nu s-au arătat. Cofe, piroștrii, un chimir afumat. Apoi fusalași pentru scărmanat lîna, scăfitele pentru brînză (în același timp recipient și unități de măsură), într-un alt cui o sabie care a servit într-un război uitat și cu care acum se despică surcele. Deasupra cupturului, într-o scîndură veche, șase cuvinte: „Sănătatea e mai bună decît toate” — dintr-o vreme în care slova, lucru de mirare, era rară printre ciobani.

Trecem apoi în camera mare, unde sub feoana Sînței Ana, cea care tîmăduiește bobliștea din oi, întrezărim mînunchiuri de scrisori din vremuri ștînse, și un carnet de C.E.C., pentru că banii nu se mai țin în cofețerie cu cenușă. Portretul șters al unei fete (*hăițușcă*, i-ar fi spus Vitoria), care s-a măritat cu un ungar de dincolo de Prutulea, din Tulghiu poate (ungurul — al patrulea neam pe care îl amintește Lipan), o ceteră spartă, un alt portret, al ungarului însuși, cu mustățile răscucite de rășină. Cotrobăim, în sfîrșit, într-o ladă de zestre. Cofori cumpărați, în țirg la Gheorghieni, nauțe vristate cu ros, bluze după moda nouă, pentru domnișoare, casnici de la țirg din Piatra, năfrămi bătuțe în fluturi de arg. O altă ladă, mare, brăvoventă, înflorită cu ros, pe care, acum, zac prăfuite un cuțit de oș și cocoșele și oțetele unei puști cu două țevi, scurtată prin pilire și prin scufundare într-un butoi cu apă, în care detunătura, răbunind infundat, desprinde de la sine surplusul de țevă, ca la luparele mafioților sicilienți. Și, între toate, o carte, cu scoarțe palide, ce se deschide singură la pagina despre Inre-bista, craiul nostru de demult, tipărită într-o vreme în care muntenilor pușin le păsă că „la București stă pe tron regele”.

Poate într-o astfel de casă se născuse Nechifor Lipan, nu neapărat în Brateș — ori cum Nechifor venise acolo din altă parte —, ci, poate, în Pipirig, și nu trebuia să-l chema neapărat Nechifor. Astfel, răsfoind registrul stărilor civile pentru născuții din Pipirig, descoperim actul de naștere nr. 91, pe numele unui Alicesandru Lipan. „Din anul una mie optzece nouăzeci și doi în trîndele zile a luntii Noembrie la orele opt dimineața, act de naștere alui Alicesandru Lipan de religie ortodoxă de secua masculin născut alături de comuna Pipirig la casa părinților sei din comuna Pașilipene... Constatat după legi de noi Gheorghe Petre Gheorghiu primarul și oficer Stari Civile al comunei Pipirig menționat ca declarantele și marturii ne știind carte au sub scris prin punerea de degete”. Semnează: „prin punerea de degete”, declarantul Petrea Th. Lipan și martorii Vas. V. Pașiliga și Vasile D. Ioanu. Semnează, cu notă „primar oficer” Gh. P. Gheorghiu și Ion N. Crețulescu. Lipan e numele unui pește, acum în curs de dispariție.

Nechifor, după nașterea sa, să fi trăit în umbra violentei amintite mai sus, sau că această violență să se fi consumat în umbra existenței sale, definită prin reperele enumerate în paragrafele precedente? Frații lui ajunseseră cu oile tocmai la Crim, cu mult mai departe de pârțile deschise de la Prut, Oricum, la Sf. Andrei, Nechifor încă nu venise de la Dorna. Trecuseră, apoi, 40 de zile de la plecarea lui, cînd Vitoria se intru pentru prima dată la pîrîntele Daniil, într-un timp în care, totuși, de la Jijia și pînă la Piatra se putea călători cu trenul, relativ repede.

III

„Era ceea ce se numește o problemă — cuvînt și noțiune cu desăvîrșire necunoscută unei muntence”.

MIHAIL SADOVEANU

În timpul acela, cînd Vitoria se gîdea să o ducă pe Minodora la Văratec, pentru a-și putea îndeplini în liniștea datoriei, nu exista în mănăstirea Bistrița un stareț care să numească Visarion. Călugărul Martinian Conuș, actualmente al Călugărului Durău, fiind că din 1917 și pînă la al doilea război mondial, timp de 30 de ani, a funcționat la Bistrița, ca stareț, arhimandritul Ghenație Carazu. Cu mult înaintea lui, timp de 21 de ani, păstorise înălțatul arhimandritul Nichita, mort la 62 de ani, în 18 martie 1895 și înmormîntat la lătură de mișazăi a bisericii. Afirmăm că Ion Conuș o susține și călugărul Veniamin de la Bistrița cu toate că bătrîna ce vinde lumînări în același lăcaș își amintește și de un stareț Visarion, care s-ar fi prăpădit demult. Vitorin, deci, căuțind statură lui Ghenație Carazu după ce pășise printre mormintele lui Alexandru cel Bun și Ivașcu Goleșcu, ultimul mare vornic în Tarda Românească — acesta, venînd din Ardeal, dincoace de jumătatea munților, moare de moarte năpraznică în sa-

Vitoriei Lipan

tul Bălănești, deci tot într-o călătorie, și îl îngroapă Petru Vodă la 20 decembrie 7093 (1584) — se pare că nu descindea într-un loc în care oamenii ar fi avut prea mult timp să-i asculte necazurile. Arhimandritul Ghenadie Carazu avea, în acel timp, necazurile lui, cu mult mai turbulente decât cele prin care trecuse, cu aproape zece ani în urmă, stărețul Epraxia de la Agapia, când fostul slujbaş al năstărilor pe care o păstora, Petre Birzu, ucisese cu toporul o bătrână și ea, stărețul fusese nevoită să răspundă autorităților, atunci când a fost întrebată, „*individul Petre Birzu a fost în mai multe rânduri slujitor la această Mănăstire Agapia în durate scurte de 5-6 luni, condusă lui a fost de mijloc, la urmă a fost concediat din cauza idioției*”. De data aceasta umbra turbulente a morții nefiresc fluturase deasupra a însăși mănăstirii de sub Picioarul lui Petru Vodă, cutremurind camilactele adunate la slujba de seară: călugărul Teodorit, teolog rafinat, se impusese în casa unei frumoase văduve din Piatra, împreună cu văduva însăși. Faptul nu i s-ar fi dat o importanță exagerată dacă s-ar fi înscris — cum se pare a început — în rîndul acelor rătăcirii firești ale monahilor, rezultate dintr-o frecvență excesivă a lumii mirenilor. Dar anumite semne pledau împotriva clasării dosarului, pentru reluarea anchetei și, implicit, în favoarea reconsiderării „*sinuciderii*”.

Vorbe din Piatra, ajunse la urechea arhimandritului Ghenadie Carazu, grăiau despre o scrisoare primită de procurorul prim al orașului și județului Neamț, din partea unui martor ocular la asasinarea ieromonahului Teodorit și a doamnei Adămoaia. „*Adămoia este că un ofițer, se zice frate cu victima, i-a omorât pe amândoi*” — scria acel pe nume Constantin Iftimescu. „*Călugărul — continua același — era un om bun și blind, înofensiv, și după ce știu nu era capabil de acte disperate, fiind dormit de viață și petrecere cu toată lumea, era foarte răbdător și blajin, însă îi plăcea să joace mult cărțile din timpul războiului și-și povestea că adesea își petrece noaptea cu această Dnă, jucând cărțile cu mai mulți prieteni, fie numai cu D-na, după cum se întâmpla, fiind și D-na Adămoia iubitoare de cărți și că D-na Adămoia i-a spus lui Teodorit dorința fratelui ei că să le hotărăscă odată la toți călugării de la M-reea Bistrița să nu le mai calce picioarul acolo, că-i omoară, dar bietul Teodorit și D-na Adămoia n-a tinut seamă de asta și chiar s-a opus și certat cu fratele său, spunându-i că ea e stăpînă în casa ei și face ce vrea, pînă în ziua crimei, cînd i-au fost făcute vorbele ei*”. Ghenadie, în consecință, frămîntat cum era de intimplarea tragică ce-i privea nemijlocit pe monahi, nu-i putea spune Vitoriei prea multe, decît că să aibă încredere în Sf. Ana a cărei icoană cu trăsături manifest bizantine, ferecată în argint bătut cu migală, poate fi văzută și astăzi la mănăstirea numită. Iar Vitoria, după slujba de seară de la mănăstire, după noaptea petrecută la stăreție, va fi trecut din nou, a doua zi, printre mormintele amintite, va fi intrat în privirea pe poezia amintitului Teodorit — datată 20 mai 1913, deci înainte de războiul în care autorul ei se deprinsese cu cărțile — atrînată deasupra lăcașului de vezi al primului mare domn al Moldovei.

Înainte de a părăsi de adevărat la drumul către Piatra va fi zăbovit în cimitirul de la intrarea în mănăstire și se va fi gîndit că, dacă Nechifor cu adevărat e mort, li va comanda o cruce numai și numai mesterului Victor Leonte, maestrul de cruce de lemn, care abia sculptase un hram din stejar în memoria morților din marele război. În urmă cu cîteva luni, în 1 iunie 1927. Mai jos, pînă la drumul cel mare, Vitoria, dacă a existat, a trecut printre gospodăriile care la vremea de iarnă aveau o puștină, tinute pe fin, înaintea ei fumul caselor se unea cu ceața care învăluie muntele, de lîngă o fîntînă cu cumpăna din lemn încă verde, înainte de podul peste pîrîu, va fi privit spre satul Plopușor, cu casele suspendate în însăși ceața despică care vorbim, iar mai devale drumul se topește între două șiruri de plopi, și acum, ca și atunci (cu toate că acum, din locul în care începe șirul de plopi, oamenii încetează să se mai salute între ei, după obicei obicei de la țară; amestecîndu-se cu șirul neîntrerupt al mașinilor de pe șoseaua magistrală, nici măcar nu se mai uită unii la alții). Și în dreapta, pe Bistrița, ar fi alunecat convoaiele de plute pe *hait* — undă de apă ce purta lemnele pînă la Piatra și, uneori, tocmai pînă la Galați, unde prețul cerealelor românești se regla după prețurile din Paris și din Hamburg.

În Piatra de atunci te încruceași cu fete cu pantofi cu călcile înalte, cu popi și călugări cu părul împletit în coadă la spate, sau cu bărbați cu barbă rasă și cu mustașoarea tunsă. Femeile de aici erau mai meștere în rumenele, ca și primărița din Suha, iar în casele mari, boieresti, se onau cafele garnisite cu apă și dulceturi și se fuma ciubuc. Lumea era plină de jidovi, răicitori după datină — să ne amintim poveștile și pîldele rostite de Nechifor la cumeții și la nunți — și oamenii cam uitaseră că buieria se răscumpără prin cîntările de biserică și mănăstiri. Cu toate acestea, în crîșmele din jurul iarmarocului, ei jucau cu aprinde și patimă, parcă în puține ceasuri ar fi fost sfîrșitul lumii. Dar, printre toate, a treia zi după Bobotează, duminică, Vitoria va fi trecut cu seninătate celui atîns de presimțirea tulburătoare a moșii. Ea avea trează cu prefectul, cu jălbarii dornici de bani. Trebuia să se lovească și de ei, cu toate că, după obiceiul timpului, cu totul tulbure obicei, numai la Dumnezeu avea nădejde, la Malca Domnului și la Sf. Gheorghe, cel sprijinindu-se în lance. Sau, uneori, la Sf. Sisoie, ce avea stăpînire asupra unor demoni măruntii.

Era un timp în care, acolo, în Piatra, se pregăteau algeri de deputați și cei înscunați pînă atunci poate că nu erau atît de interesate să se știe că drumurile munților, aflate, pasămite, sub oblăduirea lor, sînt nesigure. Dar faptele erau fapte și violența se stîngea prin violență, pentru cît timp, nu se știa. Într-unul din anii aceia, 1926 de pildă, la 27 februarie, un anume Ion Rău, maior, „*actualmente dispărut*”, fără profesie, din comuna Bălănești-Neamț, era pus sub acuzare pentru crimă de omucidere. Extrasul de sentință, eliberat la 13 octombrie 1926, îl găsește, într-adevăr, culpabil pentru crimă de

omor reală, intrucitva asemănătoare cu cea fictivă, săvîrșită de Calistrat Bogza în paginile *Baltagului*, și îl condamnă la 20 de ani muncă silnică, conform codului penal, articolul 225, 234, 7 aliniat 2. Mandatul de arestare, completat la 14 octombrie, același an, întărește sentința de mai sus, specificînd: „*în consecință cerem ca orice agent al forței publice să aresteze pe numitul Ion Rău și să-l conducă la închisoarea din Tg. Ocna*”. Îndividul va avea, însă, un destin tragic. Cităm o adresă emisă la 13 mai 1927 de către Compania de jandarmi Neamț, secția Războieni,

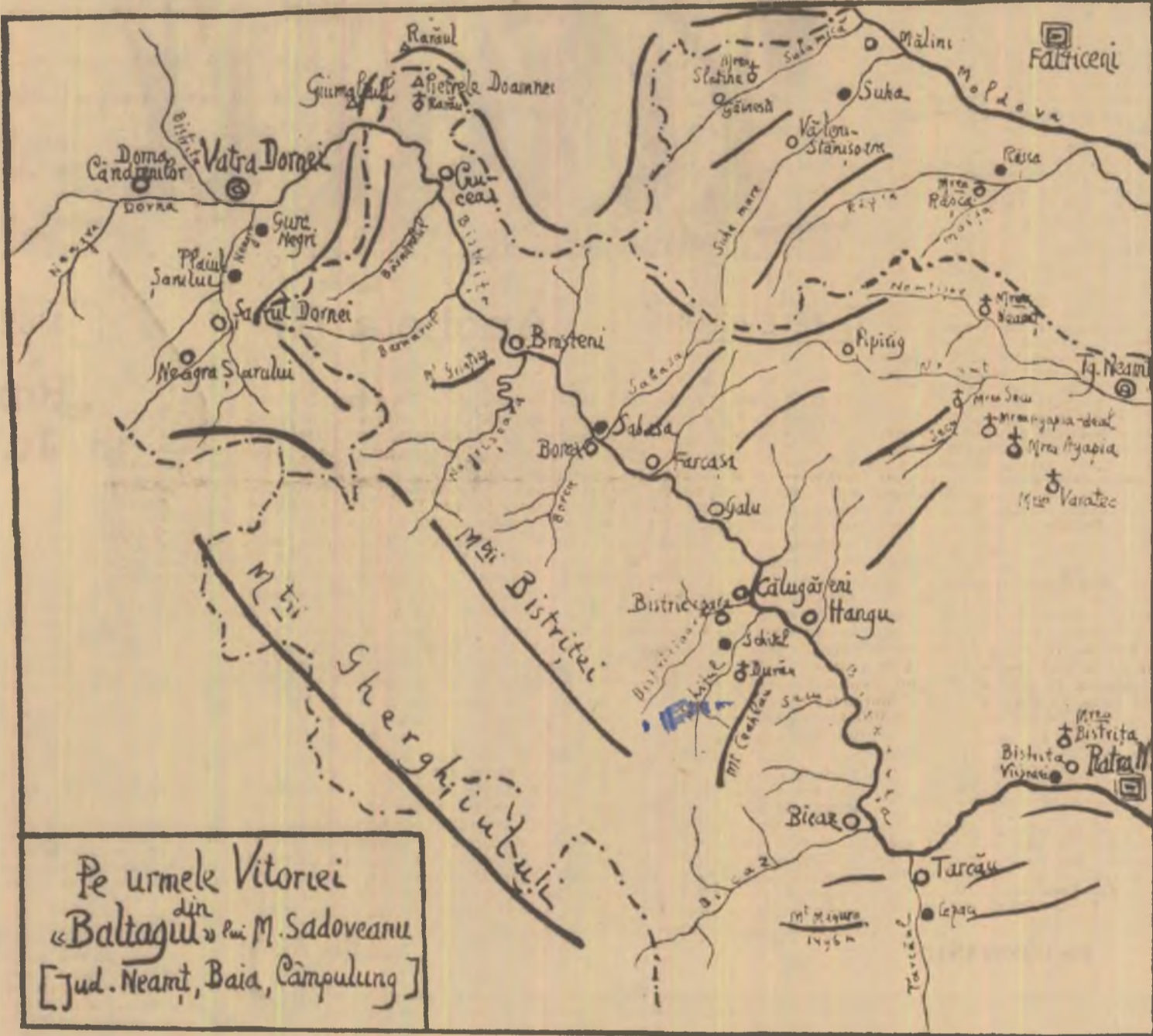
Investigație între real și ficțiune de MIHAI PELIN

către parchetul Tribunalului Neamț: „*La ord. Dv. 3014/925 cu onoare înaintîm mand. arest. 173 al Curței Apel Iași, raportînd că criminalul Ion Rău a fost împușcat de jandarmi în noaptea de 6 mai cor., care încetînd din viață, actele s-au înaintat Dv. cu raportul nostru nr. 556 din 12 mai cor.*” Semnează, indescifrabil, un plutonier major de jandarmi, șef al secției amintite. Faptele despre a căror petrecere, Vitoria, dacă ar fi descins în Piatra la începutul anului 1928 nu se poate să nu fi aflat, fiind prea proaspete. Asta, în cazul în care ar fi descins în Piatra la începutul

lui lui Miron Barnovschi, de la Buhalnița. Și, astfel, mai sus, la Călugăreni, la capătul de acum al lacului de acumulare, a existat cîndva cu adevărat o crîsmă a lui David. Profesorul Vasile Achiriloaie din Piatra Neamț mi-a mărturisit că hangul, evreu ca și în carte (evreul — al treilea din neamurile pe care le amintește Lipan), se numea David David și închirase, nu departe de Piatra Teiului, un rînd din casele bîtrînului paroh Iosifescu, ale căror temelii, iarna, cînd scad apele lacului pînă dincolo de picioarele viaductului de acum, încă se mai văd în jurul rădăcinilor pietrelor amintite. În plus, soția lui David putea și ea să-i spună Vitoriei că Nechifor Lipan trece cu adevărat în sus, către Dorna, iesind din circumi, la miez de noapte, pentru că a existat și această femeie. Se numea Blima, îl cam ținea pe David sub papuc și, după spusele soției învățătorului Baltă din Tarcău, în virtutea pe degele „*politica*” de pe o bună parte a văii Bistriței de altădată. Era chipeș, planturoasă și, totodată, temută, cu toate că Sadoveanu o înfățișază oarecum părăsită de sine. Poate din cauza aceasta să nu fi fost David niciodată prădat în drumurile lui stropite cam des cu vin din stăfide aduse de la Constantinopol. Apoi, acolo, în Poiana Teiului, Vitoria oricum se afla între ai ei și putea oricînd întreba în dreapta și în stînga: l-a văzut cumva careva pe Nechifor? Și cine ar fi putut să-l vadă decît Tuțianu sau Vamanu — oieri vestiți prin partea locului, care treceau toamna cu turmele fără număr, ridicînd praful adunat între pietre pînă în tancurile de sub norii ale munților, din Ardeal către Iași, prin drumul lui Petru Vodă? Dar Tuțianu și Vamanu, întorsîi de-acum din transumanța anuală, pesemne nu-l întîlniseră pe Nechifor Lipan. Și din nou se îngămădesc veștile proaste în urechile Vitoriei: casașul Nicolae Bauna din împrejurimi, călătorind cu doi porci în căruță fusese jefuit de 1030 lei, în pădurea Făgețel, de către doi indivizi mascați și Vitoria nu se poate să nu-și fi amin-

litate, care se văd și astăzi pe dealul din stînga, la ieșirea din Brates, și la amiază ajunge la Bistrița, pe care o trece pe un pod de gheață verde, în timp ce streșinile din Tarcău țîriau.

Acum era în Poiana Teiului, la hanul lui David, în camera căpșușă cu scoarțe cu motive ale pomului vieții și ale omului puternic. Miine va fi în Roșeni, intrarea de acum a Poienii, loc în care se mai văd încă urmele fostului drum; apoi în Galu, apoi în Frumosu, va trece pe lîngă o punte întocmită doar pentru oameni și dobitoace mărunte, după care, la intrarea în Fărcașa, șoseaua trece din nou pe dreapta Bistriței. Și va urca într-una, mai sus de Vadul Rău, pe firul împinzit de plute al Bistriței, păstrînd mereu în urechi un ecou al cîntecului lung și tărăgănat pe care ar fi putut foarte bine să-l audă în crîșma lui David, înainte de a reînălța pașul: „*Profetul David vorbește / Și nouă ne povestește / Că-n psalmul o sută doi / Așa zice către noi: / Căci în lume moartea-i mare, / Pe nimeni prieten n-are. / N-are frică de domnie, / Nu-i trebuie auzie, / De bogății nu se ferește, / Pe săraci nu-i ocolește. / De bătrîni nu-i e rușine, / La cei tineri iute vine / Și-i ia cu mîna în grabă / Tocmai cînd li-i lumea dragă. / N-are frică de voinic, / Nici milă de copii mici, / Ea la un loc îi culege / Și din lumea asta-i șterge...*” O baladă întocochiată, cîntată în respectul pentru credințele vechi: „*Atunci sufletul plînge / Către inger și zice: / Mă rog lasă-mă un pic / Că n-am pentru rai nimic. / Atunci inger vorbește / Către suflet și plînge: / În lume cit ai trăit / La moarte nu te-ai gîndit / Și amar te-ai păcălit. / Te-ai gîndit numai la trai, / N-ai gîndit la iad și rai...*” Un cîntec pe care l-ar fi cîntat și Nechifor Lipan, dacă ar fi fost cu adevărat mort și dacă, mort fiind, ar mai fi putut să cînte: „*Fac un drum necunoscut, / Care nu l-am mai văzut, / Căci mai am două minute / Pînă m-a scoate din curte...*” „*Spală-mă mamă cu*

anului 1925. Aceasta fiind lumea prin care părăsesc ea să-și caute bărbatul ucis, fără prea multe speranțe.

IV

„Lipan nu poate face în cutare lună decît asta și asta. Mișcarea este milenară, neprevăzută nu intră în ea, ca și în migrațiunea păsărilor.”

GEORGE CĂLINESCU

În seara zilei în care pleacă să-și caute bărbatul Vitoria Lipan ajunge în Bicăz, la hanul lui Dorea. Hanul acesta a existat cu adevărat, dar — după mărturia învățătorului Gheorghe Baltă — cu mult înainte de timpul în care se petrece acțiunea din *Baltagul*. Era han domnesc, chiar la intrarea în sat, cum treci podul Bistriței pe sîmba, ce se închirua cu arenda solidă, și în care se beau cîndva vinuri licoaroase din cramele domniilor de la Odobești și Cotnari, măsurate cu ocaua lui Cuza, iar atunci, la cumpăna primelor două pătrare ale acestui veac, aduse în depozitul de vinuri în gros al lui Arnold Wechsler din Iași, ca și berea din Suha. Astăzi, în clădirea ridicată deasupra unor mari subterane bolite — pivnițele de altă dată ale hanului lui Dorea — funcționează Ocolul Silvic din Bicăz, iar în drumul trecerii ei pe aceste meleaguri nu numitul Dorea îi putea spune Vitoriei că Nechifor Lipan trece în toamnă în sus, călare pe calul lui negru țîntat, al un alt hangiu, pe nume Gribineca, ce-i omenea pe oameni atunci, prin anul 1925, 1926. De aici și pînă la hanul lui David, din Călugăreni—Poiana Teiului, de la amiază, în stînga ochilor, îi stăruie intr-una umbra albăstrie a Ceahlăului, pe care urcase, încă în îndepărtatul an 1808, învățatul mitropolit Veniamin Costache. („*Să nu credeți în eresuri*” — glăsuia o mai veche povăț a popilor) Lăsaseră în urmă sunetele clopotu-

tit de timpul în care era tină, cînd, călătorind la miez de noapte cu Nechifor, le ieșise și lor bandiții mascați în cale. Bandiții spre care Nechifor, neînfricat cum era, se napustise rotîndu-și bîtașul deasupra capului și punîndu-i degrabă pe fugă.

Trecuseră și urările de anul nou și colindele cu capra și călăutul, după obicei. La bobotează fuseseră binecuvîntate și fîntînile și izvoarele și toate apele, după datină. Promoroaca din ianuarie vestise un îmbelșugat. La jocul de cărți de la circumiua lui domnul Iordan, rămasă acum în urmă, ieșeau spaliu cu nemiluita. Greierii se demortău în vete și în tîrguri se neguțau cai pași, care se potriveau la umbletul cu sania sau nădăncă, sau roibi, mai buni la călărie. Păpusarii inventaseră inorogul (corp de cal, cap de cerb și un singur corn, ascuțit, înfipt în fruntea țestă) și în jurul corturilor lor, meșterii de pe văile adînde ale rîurilor, asemeni celor din care descinde și Pavel Popa din Durău, fînchiu și oestele albastre, ofeaură spre vinzare butoiașe din lemn de tisă, raclă în care brînză nu se răsflă, de țigorniseri pentru păstrat cheagul, răboaje încă neînscrise — toate smulse cu meșteșug din trupul pădurii. Sau lanțuri pentru împiedicat caii, păcornițe cu care se ungeau cărțile, strungiri de făcut fuse, oparțe, potcoave pentru oameni model italian sau model românesc și ostii — toate din fier. Sau solnițe din corn de bou, neguțînd, în schimb, țigări și chibrituri, sau canură — lina cea mai fină a oilor. Pe pereții primăriilor se agățau portrele noi, în bătaia ușoară a austrului, deasupra brazilor, treceau păsări străine — cu mult mai multe și mai străine trec păsările acum, intrucit lacul de la Bicăz le obate migrațiile — și, cu toate acestea, Nechifor Lipan plecase de 73 de zile, să neguteze oile cu ciobanii de pe Rarău și fără să se mai întoarcă. În a 74-a zi, duminică, zi de țîrg, Vitoria fusese la Piatra. A doua zi, seara, se reintorse acasă și duminică și luni se odihnise Aseptase și 9 martie, cu slujba obișnuită a părintelui Daniil pentru cei 40 de sfinți mucenici din Sevasta, după care se împărtășise. Peste încă o zi, vineri, 10 martie, încălecase cu Gheorghită pe caii cei pași, coborîse valea Tarcăului pe sub șapte case din birne, și ndri-

vin, / Că pe-aici eu nu-ți mai vin... „Numai țărba pe mormint, / Ce se cîntină de vin...”

Iar dincolo de Vadul Rău, ca pentru a-i implini presimțirile, veștile de peste munte din nou o impresioară pe Vitoria: Vasile Bucur, birjar în Piatra, pe care poate că-l văzuse deunăzi pe capră, în șirul de birje de peste drum de prefectură, fusese atacat la intrarea în satul Almas, cînd îl purta spre treburi pe avocatul Amilcar Semacă; evreul Calm Polac fusese jefuit în pădurea Dragoș, între Buhusi și Taslău. Și parcă-i sunau atunci în urechi și altfel de cuvinte, asemănătoare intrucitva aceluia înscris în actul pe care i-l înmîneasă autoritățile la moartea ultimului ei copil, al cincelea care i se prăpădise, actul acela i-l citise o dată și încă o dată părintele Daniil, așa că îl ținea bine minte. Noi ne permitem să-i completăm spațiile libere cu datele pe care ni le oferă romanul și investigația de față. Atunci, de vreme ce moartea lui Nechifor Lipan se vrea certitudinea, el s-ar înfățișa astfel: „*România, Județul Neamț, Plasa Muntele, Primăria comunei rurale Suha, Extract din registrul actelor de morți pe anul una mie nouă sute 25 26 27 28 sau 29, luna noiembrie, orele la asfințitul soarelui, în ziua de după Sf. Arhangheli, la ceasurile nu știm. A încetat din viață la casa din pe muntele Stănișoara, mai jos de locul numit Crucea Talienilor, sub al doilea pod spre Sabasa, D-l Nechifor Lipan... în vîrstă de în puterea vîrstei, născut în 1892, luna noiembrie 30, pe stil vechi (prin convenție), în comuna Pipirig (prin convenție), județul Neamț, fiu al lui Petrea Thoader Lipan, și al Anii Lipan. Moartea a fost verificată de noi înșine. Această declarație ne-a fost făcută de următorii martori: D-l Toma, de ani nu știm, de profesie circiuram, domiciliat în comuna Sabasa, județul Neamț, D-l Iorgu Vasiliu, de ani nu știm, de profesie circiuram, domiciliat în comuna Suha, județul Fălcițeni, cari după ce le-am citit acest act l-au subscris împreună cu noi subpreț Anastase Balmez și ofițerul de stare civilă din comuna Suha, județul Fălcițeni, Martori, Ofițer al Stării Civile, Notar...”*

PETRE GOT

Gînd

Atunci aș vrea să lipsești...
Din depărtări să-mi trimiți lubite zboruri,
Clipă de clipă să-ți liu altarul
Veșnic riivni.
Cînd vei veni,
Să-mi vezi în deal mormintul
Frumos, frumos,
Ca dragostea ta.

O să ajungem

Pe drumuri neumbrate treci
Cu trupul de mîlin și apă vie,
Eu taină sînt în umbra ta
Oglindă neagră și lăcie.

Sînt zdruccinate grav aceste ore
Și port întreg cenușa lor amară,
Călcăm pe alte zări, lăcuți,
Cînd alt soare să răsărară.

Dar nu pricepi că cerul meu
Predesinat, același este?
O să ajungem undă-am fost,
Ca în pădurea din poveste...

Revedere

Îți vîd în dealuri casa din lemn ceres și pur,
E ca-n povești și din netimp imi pare,
Păduri și ciute ireamătă în jur
Și tu ești dulce arătare.

Un altul îți cunoaște făptura de lumină,
Pe al îl treci acum prin zădii lîne,
Eu sînt pe-aici într-un galop nebun
Și-ș teriicit ca mă tot uit la tine.

De cînd imi preadorea o lume — rai,
La margine de timp și de durere,
Dar dat mi-e să alerg pînă-n mormint
După lucelera și după himere.

Ci tu rîmii pe culmea ta,
Floare de colț în viața mea nebună —
Voi reveni mereu să te revăd,
Chemat de-un răsărit de lună.

CORNELIU

BELCIUGĂȚEANU

Inima verii

După luni crîncene de-oras, odihna
Destramă zăpada bulevardelor.
Scos din cîmpia de piatră și fier,
Peisajul s-a sfîșit peste țigle.
Și cîteva culmi de smarald vălurii,
Atît de aproape iar țarina,
Aroma cu gize-a răsini,
Suvoitul și muntele!
În inima verii, în August,
Deprînzi iar stătîndul pădurii,
Profil: cerneala celiniei pe cer
Și creste golașe — gâlbui
Și, neastîmpăr cateniua pentru tăcere,
Poteci serpuind lîngă Oii
Sub umbrele mari ale-amiezi de August
În inima verii.

Pornind spre Ardeal

Mesteceni, pașiiți, cetină-n asfințit
Și crește-aprins-nalt, scrijînd țării
Cu bold adînc în aer moale
Și voi, poieni, sînt ai vostru iara.

Pornind spre-Ardeal, iubito, ne-a fost în gînd
Că fructul crește-acolo mai plin în crîng
Și-o vară nouă intră-n plauri,
Irecerii vechii termecînduri seva.

O, lucrul apei! Cum ocolește-n cîmp
Prin tute Olul! Freacă-tu-i cateniua
Ascunde rece-n toi de august
Clipa de-amurg, aburînd seninul.

Petreci lărgimea molcomă-n tiv de munți
Ce vinețimea, zării și-o tot deschid,
Aflînd cum peste sat și burguri
Steaua dintii vede-azur în inimi.

DAN TĂNASE

E toamnă în frunze...

E toamnă în trunze și leamă în noi,
adulmecă noapte prin iarbă tăceri,
odihna se ninge pe ochii năleri
iar umerii-și flutur aripe de plozi.

S-o stîni luminarea iubirii și-mi ceri
s-aprindem răsina copacilor goi:
ce catără-n sînge neliniști dar speră
să bem împreună și clipa de-aposi.

Cuvînt de pedoapsă se vrea nerostit,
lugară credință spre jertfă aleargă
desculță, și plînge-n descîntec soplit.

E toamnă în trunze și vin să ne ștergă
odincile urme săpate-n zenit
furtuna de lumină cînd tu pleci prețioasă.

Mă cheamă...

Mă cheamă-n somn de verde iarbă crudă
plutesc corabii de-așteptări în rătăci
cînd tu m-aștepti în mit cu ploaia uadă,
în tremur de neliniști a țagădă.

O ploaie de tăcere ne inundă;
plutesc corabii de-așteptări în rătăci
cînd tu m-aștepti în mit cu ploaia uadă,
în tremur de neliniști a țagădă.

iar noi, în cumpăna de zădii moarte
ne-nțîmînd mîna aburînd de vrede
să mergem împreună spre departe.

lăsînd bătut în viscol de durere
pămîntul lîinței noastre descărnate,
tălăzînd prin ploaia de tăcere.

EMIL CIURARU

Neuitare

Pleoape rînite
în zborul de pasăre
din care trîșteți împărțeam omîndoi.
Culcat peste cădere,
de clipe bătut,
alțe ca și luna
pe umbră,
neuitînd că mi-ai dăruit
slabe din sufletul tau.

confidențele
unui maniac

Din nou Balzac

(II)

Proape toți comentarii au subliniat faptul că forța lui Balzac e înfinit superioră în romanele încărcate de materialitate și viață concretă, iar în cele câteva *Études philosophiques* diluate de „spiritualism” transparent. Lucrul acesta e adevărat mai cu seamă dacă ne referim la *Seraphita* și, poate, într-o mai mică măsură, la *Louis Lambert*. Nu trebuie să uităm însă că în seria (de altfel, cum e și firesc, mult mai redusă), de *Études philosophiques*, figurează la *La Peau de chagrin*, roman în care „spiritualitatea” circulează printr-o lume de o mare bogăție concretă, de o pondere și pozitivitate egală cu cele din marea serie de *Études de mœurs*. Nu trebuie să credem, cum fac unii critici, că „spiritualismul” lui Balzac e o iluzie inconsistentă, infirmată de fenomenalitatea în care „demiurgia” lui se manifestă alături de puterice și vast. Toată *Comedia umană* e în fond o „fenomenologie a spiritului”. Romanele „filozofice” (sau „mistic”, adică cele care dețin „misterul”, esența ascunsă a cosmofaniei) sînt camera obscură, „sanctuarul” secret, al operei. Fără ele ne-ar lipsi „principiul” care dă sens întregului, sau, cum spune Albert Beguin, focarul care lumurește din lăuntru tot edificiul. Dar e adevărat că „spiritul” își capătă la Balzac toată intensitatea, toată puterea de iradiere în materialitatea concretă a determinării istorico-sociale. Spiritualitatea balzaciană este activă și vie „în afara templului”, în zona profană. Lucrul acesta e adevărat tocmai pentru că Balzac are într-un grad excepțional acel „don de la specialité” pe care Thibaudet îl explică în accepție filozofică: „le don de spécialité c'est le don de voir à travers les choses, les espèces, les idées qui sont à leur principe, soit, depuis Platon, le don du philosophe” (*Hist. de la litt. fr. de 1789 a nos jours*, cap. „Balzac”). Adică exact ce spuneam rîndul trecut: privirea în esența nimenială a realității imediate. Dar „specialitatea” mai are și celălalt înțeles, în aparență antinomic dar în fond subsumat acestuia: înțelesul de particularitate, determinare, individualitate. E foarte remarcabil faptul, pe care l-a relevat Curtius,

că în *Comedia umană* toate tipurile care încorporează o pasiune, o „faculté maîtresse”, sînt reprezentate în serii, sînt „legiune”: uzurarii, oncașii, bancherii, „cortizanele” tinerii, „lions” ai lumii elegante, poliștii, notarii, profeții, magistrații, medicii etc., toți deferlează în număr, în variante diversificate ale categoriei, dar toate aceste categorii au un prototip care le reprezintă în mod absolut și în care cele două înțelesuri ale „specialității” coincid: Gobseck, Vautrin, Nucingen, Esther, Rastignac, Derville, Bianchon, etc. „Societatea” cu toate miriadele ei de exemplare individuale și diversificate este o epifanie a categoriilor: „Societatea” reprezintă deci materializarea ideilor. Materializarea aceasta este dinamică: ea există și se menține numai în devenire, prin agenții care o pun în mișcare; dacă acțiunea acestora încetează, încetează și „Societatea”, adică manifestarea profană a spiritului, care revine astfel la starea lui pură, sustrasa contingențelor: e stadiul final al reintegrării, în care viața nu se mai consumă și totul se rezumă la pură contemplație. Pentru „inițiați” soluția aceasta e posibilă chiar în condițiile devenirii și socialității: e înțelepciunea anticarului din *La Peau de Chagrin*.

Dar Balzac nu preconizează această soluție sau în orice caz nu numai pe aceasta: teoretic în egală măsură și practic mult mai mult el prețuiește energia în act, deci combustia extremă a pasiunilor. Alternativa acestei atitudini contradictorii în problema soluției, deci a conduitei practice, dă cheia axiologiei balzaciene în planul etic și politic. Contemplația pură și conservarea latentă a energiei vitale, ca în cazul anticarului, sau arderea la focul marilor pasiuni, ca în cazul principailor eroi ai *Comediei umane*, sînt în egală măsură forme ale unei puteri, ale unei virtuți afară din comun, sînt deci valori. Balzac nu are un cod moral al binelui și răului ci unul al energiei: în rău sau în bine energie (sau cum ar spune Goethe „demonia”) este o valoare: lipsa ei, deci mediocritatea personalității, e non-va-

loare. De aceea Balzac a cărui angajare politică era cum se știe una de ultra, de susținător al „tronului și altarului”, admira în egală măsură energiile superioare ale forțelor conservatoare ca și cele ale forțelor de rebeliune. Între eroii lui se bucură de egală sumă doctrinarul catolic și legitimist Daniel d'Arthez ca și revoluționarul socialist Michel Chretien. De altminteri, cum remarcă Albert Beguin, eroii balzacieni care în mod evident se bucură de predilecția autorului sînt cei neîncadrați în ordinea stabilită și în primul rînd contemporul ei cel mai violent, Vautrin. Concepția politică a lui Balzac nu poate încapea numai în cadrele autorității și ordinii pe care le susține: e mult prea sedus de demonia prefacerii și rebeliunii, a „revoluției” în accepția etimologică a termenului, admiră prea mult personalitățile independente și tari, pentru a fi un legitimist atît de consecvent cum apare din declarațiile lui exprese. În fapt „reacțiunea” așa cum o înțelege Balzac merge mult dincolo de conceptul ei politic obișnuit și e necesarmente subordonată ideii de „acțiune”, care pentru el e valoarea prin excelență. Dar întocmai cum soluțiile lui sînt complementare în alternativa: conservarea energiei — declanșarea energiei, concepția politică balzaciană cuprinde cele două atitudini și conservatoare și revoluționară, în sensul unei polarități necesare. El se declară partizanul autorității și ordinii stabilite, dar nu pentru ele înșile ci pentru funcția lor conservativă față de creațiile istorice: iubea aristocrația dar nu pentru ea însăși ci pentru virtuțile ei ancestrale (și ideale): dar nu rezistă seducției pe care i-o producea demonia creatoare, forțele genezei, marea energie ce nu încapă în limite impuse și le sfărîmă. Politică și etică balzaciană sînt perfect consecvente cu toată opera: complementaritatea dintre creație și conservare, deci dintre energia în act și cea latentă. E așadar o concepție dialectică. Nu e de mirare că Marx, în ciuda antagonismului diametral al credințelor lor politice, a salutată în Balzac un spirit congenner.

Alex. PALEOLOGU

MARQUET: LAGUNA LA VENETIA

UMANITĂȚI

Pasiunile inimii

Am trăit, oare, ori am visat ceasul acela de arșiță, pe puntea corăbiei cu toate pinzele sus cînd îndemnat de același sete — un bărbat și o femeie — cu lumea toată încremenită în jurul nostru, am băut din același cupă?

Tristan și Isolda, navigînd în ceasul de taină al vieții lor, au sorbit din filtrul de dragoste, darul și blestemul pasiunii lor. Și, privindu-se, în tăcere, spune legenda, ei s-au văzut. Nu vedem cum adevărat decît ceea ce iubim, sau — cum spune Prințșorul lui Saint-Exupery — nu vedem bine decît cu inima. Esențialul nu poate fi văzut cu ochii. Tristan o privea de sute de mii de ori pe Isolda și aceasta l-a privit la rîndul ei de sute, de mii de ori pînă cînd, bind din cupa cu licoarea misterioasă, s-au văzut unul pe altul. Iubirea, înainte de toate, e această vedere. Nu e adevărat că dragostea e oarbă. Ea înșală numai pe cei ce se înșală pe sine crezînd că iubesc. Iubirea adevărată deschide ochii și aceștia pot cuprinde adevărul. Să nu ne mirăm că un mare filosof al antichității a ales calea iubirii ca unica posibilitate a ascensiunii spre Adevăr. Platon pune în gura lui Socrate elogiiul cel mai înalt al dragostei, al unui eros filozofic. Cel care iubeste un trup frumos, spune, el iubește frumusețea trupului, dar de un reflex al unei alte frumuseți mai adînci, a sufletului. Iar cel ce iubește un suflet frumos intrupat va fi îndemnat să se deschidă spre toate sufletele frumoase. În sfîrșit, cel care se va urca, astfel, de la un trup frumos la trupurile toate, de la un suflet frumos la sufletele toate, va ajunge în cele din urmă să iubească Frumosul în sine, adevărul său ultim.

Așadar, Tristan a văzut-o pe Isolda în frumusețea ei, și aceasta l-a văzut pe Tristan. Dragostea adevărată nu e idealizatoare, nu măsluiește realitatea înlocuind-o printr-o falsă aparență. Vezi, cu adevărat, făptura iubită, în valoarea ei deplină, ascunsă îndeobște privirilor indifferente.

Dar nu dorim, oare, tocmai aceasta, atunci cînd iubim? Să ne arătăm în adevărul nostru intim, să fim recunoscuți în identitatea noastră cea mai profundă, să fim cu adevărat cel care sîntem? Desigur, jocul adevărat

lui și al minciunii complică orice iubire uman-prea-umană. Încercăm să ne arătăm altfel decît sîntem, ne ascundem, ne mascăm, ne travestim, ne înșelăm pe noi și pe alții. Dar toate aceste mizerii aparțin unei comedii a dragostei și nu dragostei în sine. Tot astfel după cum dorim să fim recunoscuți, înțelegi în adevărul nostru, vrem să recunoaștem, să cuprindem în intimitatea cea mai intimă făptura iubită. Posesiunea erotică nu este decît un succedaneu al unei dorințe de unire sau, mai exact, de identificare a ființei iubite, de revelare a ei în identitatea ei cea mai profundă. În legenda lui Tristan și a Isoldei, cupa cu licoare vrăjitoasă, din care sorbind cei doi se schimba la față și se văd de parcă ar fi devenit unul pentru altul străvechi, este catalizatorul iubirii, marea descoperitoare a Identității absolute.

Dar niciodată nu devenim cu totul străvezi unul pentru altul. Rămîn în pofida iubirii iluminatoare largi pete de umbră mișcătoare în trupurile și sufletele celor ce se iubesc. De aici, lupta dintre ele. Lupta celui care vrea să cunoască și se teme că se înșală, a celui care se descoperă dar nu intru totul căci se teme să nu fie văzut. Sîntem vulnerabili și o știm. Dragostea e livrare de sine dar și agresiune. Ea e mult mai curînd voință de putere decît libid — în sensul freudian — voință de plăcere. Cei ce iubesc înaintează într-un continent care nu e un paradis voluptuos, un paradis al desfătărilor ci un tărîm al surprizelor și al metamorfozelor neconvenite. Nu cunoaștem prea bine limitele acestui continent, nici geografia sa, desi, de veacuri, călăuze în arta de a iubi au desenat hărți ale sale. În secolul al XVII-lea peripețiile unui mare roman pasional puteau fi urmărite pe o asenienea „carte du tendre”, pe o hartă a tandrelor sentimente care nu erau întodeauna tandre, căci iubirea e amenințată de vrăjmașii ei firești: neîncredere, gelozie, intermitențe ale inimii și altele altele.

Mai curînd, însă, decît o peregrinare — fie și aventuroasă — printr-un continent misterios, iubirea e virtute. Cit de bine a înțeles poetul și desenatorul William Blake marea tulburare a dragostei, închipuindu-i într-o gravură pe Paolo și Francesca, perechea amantilor din Infernul lui Dante, prinși într-un vîrtej al pasiunii. Virtute e aspiră spre o supremă pace. Iubirea e luptă și contemplare. De aceea, nu e nimic mai contrară iubirii decît falsa turbulență a afectelor care mimează lupta și inerția care imită pacea contemplației. Cînd pasiunile inimii devin obsesii ori cînd dragostea se reduce la un mecanism erotic, acele false agitații, ca și aceea penibilă inerție „degradează” iubirea la formele tristelor jocuri ale amurului. Obsesia sexuală nu e pasiune, nici fixația sentimentală, după cum alcoolul ori stupefiantele nu pot deveni pasiuni ci numai jalnice patime, surrogate ale unor trăiri în absolut.

Căci adevăratele pasiuni ale „inimii”, în virtutea lor asemenea spiralei ce tînde spre un punct în infinit, străbat totul, străpung totul, atrase de un absolut. Iubirea e, prin natura ei, un entuziasm — în sensul arhaic elin, al acestui cuvînt — indicînd starea celui scos din firea sa obișnuită, inspirat, transportat de o transcendență. Iubești astfel, nu numai pe cineva. Iubești o cauză, o idee, un obiect. Entuziasmul eroului, abnegația sa, lepădarea de sine înseamnă iubire.

Orice și oricine poate deveni obiect al iubirii. Dar cu adevărat obiectul acesta imprimulă todeauna (dacă nu le are) trăsăturile unei făpturi. Dragostea de patrie nu este atașamentul pentru o abstracție ci pentru făptura foarte concretă, pentru trupul și sufletul țării tale, cu ogărmele și pădurile și cîntecurile și satelile și strămoșii și cîntecurile și fiii și nepoții ei. Iubești ceea ce este prețios în obiectul iubirii tale dar, de fapt, nu iubești pentru „prețului” său ci totul (pînă și scaderile aceluși obiect) devin prețioase întru că îl iubești.

Să nu ne mirăm, deci, că pasiunile inimii, Iubirea se confundă uneori cu pasiunea însăși. În orice pasiune — pentru cuvînt, pentru muzică, pentru poezie, pentru lege, pentru călătorie, pentru natură, pentru idee și pentru cite altele — bate o inimă, străbate un entuziasm.

Nici o iubire nu e zadarnică.

Nicolae BALOTA

Cărțile autorilor tineri Initium

Ce are Dinu Flămînd? În primul rînd are un nume frumos. În al doilea rînd are o carte cu titlu „asthizat”. În al treilea rînd, într-o pagină de carte se ascunde amănunțirea — aproape deosebită — a unui poet de o factură caracteristică romanului său, restringînd, tinutului ardelean ieșit din adolescență. Da, ieșit din adolescență, dar bine înțeles în lume: Flămînd definește așezînd principii care nu se poate învăța decît pe deaparte în cuvinte, acel principiu al expresiei deschizătoare de zări cu totul și cu totul nebanuie — și de neatință. Este, de fapt, ceea ce se cere unui poet: ceea ce se cere mai cu seamă astăzi unui poet: fiindcă astăzi...

Am citit de curînd studiul făcut de un psihiatru francez asupra unui om dotat cu o memorie extraordinară, Persoana în cauză era în stare, printre multe alte minunții, să redă fidel o listă de nume care îi fusese pusă în fața aceluși doizeci de ani. Mecanismul, spune medicul, se bazează pe memorarea conștientă. Astăzi, subiectul mărturisese că a reținut unul dintre numele înscrise pe listă din cazul literar care îi deranja simțul estetic: sau, un altul, datorită unei greșeli de acțiolografie: un altul, fiindcă număra literelor sale egal cu numărul de ordine, și a. Subiectul, spune medicul, nu poate citi poezie. Fîndcă un vers bazat pe sugesie trezește în viața un univers alături de mare în mîntea sa incit trebuie să treacă o bună bucată de vreme pînă ce, consumîndu-l, să se afle în stare să pășească spre următorul.

Același lucru se întîmplă, cred, la o scară redusă, și cu oamenii de rînd: iar cu poezii mai virtuoz... Poate de aceea controversele poezilor sînt mai aprige, iar opiniile lor — mai absolutiste.

În ceea ce privește poezia lui Dinu Flămînd, cînd îi citesc volumul acesta de debut, Apeiron mă simt aproape poet. Zăbovesc îndelung asupra unui poem, și-l recitesc mereu — mi-e dor de lucrurile nespuse de mine. E, poate, rezultatul platformei comune pe care ne-o dă vîrsta... Poate.

O, așară, cînd lucrurile toate te cunosc, e prea departe sufletul, și-n lampă / pui fiori de crin s-adoarmă în petrol așa cum sufletul. Aici se află sorginta poeziei lui Flămînd: în contradicția dintre eliberare și amintirea transfigurată în ideal — pînă la nerecunoașterea de sine, lată: „cînd peste vechi și sterge obșesii n-aș mai putea uide un vers în poemele cele mai noi te rădăsc în albe adări”.

Apeiron înseamnă, în concepția lui Anaximandru — creatorul noțiunii — un fînt susceptibil de transformări interioare — dar veșnic același, iar volumul lui Dinu Flămînd se menține în această ordine. Oricare ar fi fost insurirea poemelor, volumul ar fi purtat aceeași pecete de univers exact structuralizat în fiecare strop al său, în fiecare vers.

Și totuși, în ciuda unicității fiecărui poem, prin întreaga carte străbate fără opreliște curentul devenirii. „Și iată, alte rosturi ce se cer / iar tu mi-ai deprinderi din pruncie, / alte cuvinte ce se cer purtate / cu mîni mai grele, pe o Golgofă-n val”. Sau: „Unde se așteaptă desăvîrșirea primirii? Așteaptă-ți-teu năpădit de verdeață. Plenă a treia străjuie ocnel, / amintirea ei, floare de ceață”.

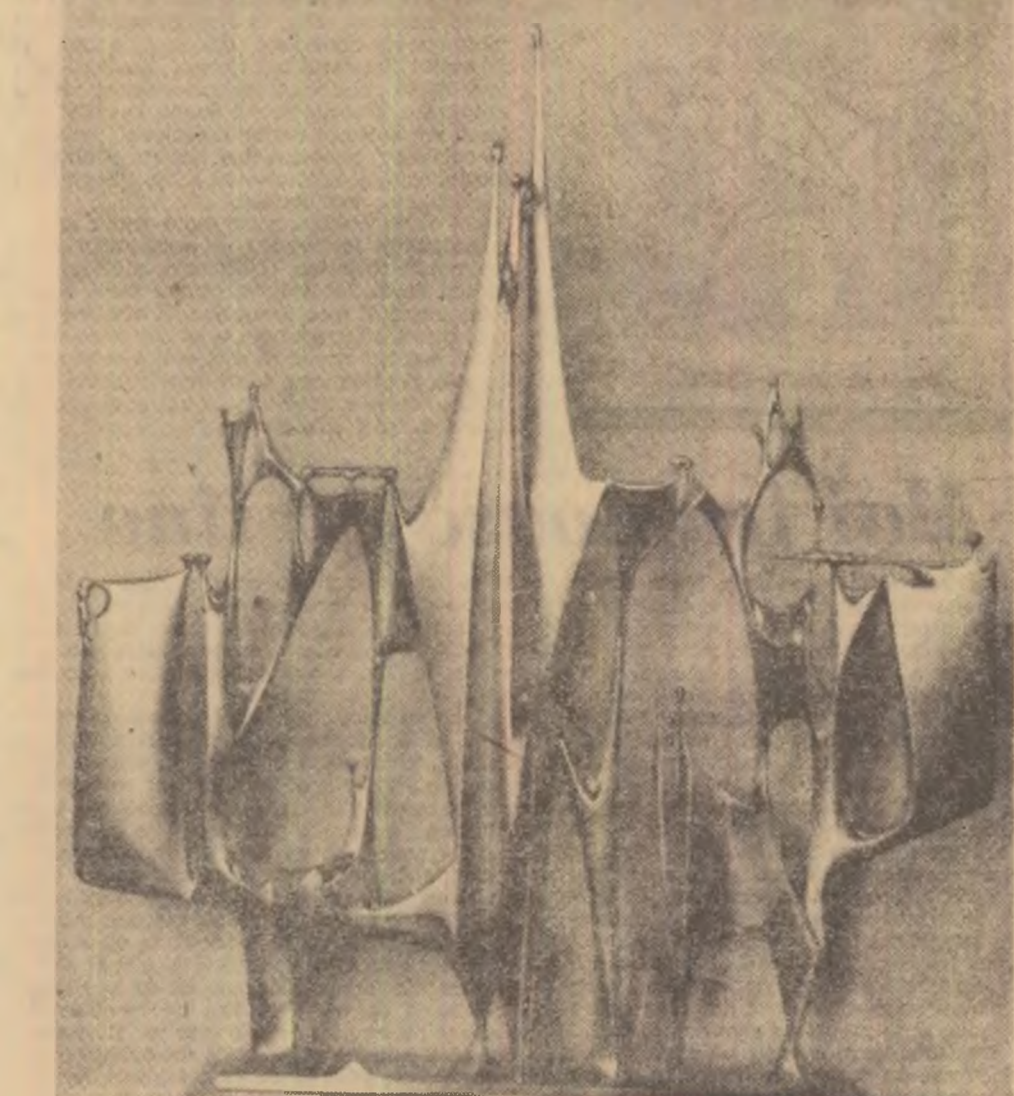
Lasă la o parte pitorescul promovat în Prințesa, Băiatul cu salmăndra, pitoresc care, desigur, își are locul său de înțeles în universul propus de Flămînd, dar care nu reprezintă cu adevărat și în întregime, ca celelalte poeme, acea deschidere necesară re-creerii de poezie, și spin: prietenul meu, poetul, atinge cîteva puncte tematice ce dezvăluie o anumite concepție, un anumit crez — recunoașterea îndatorințelor, „Ochiul strălucimului s-a scurs în noi, / stă veacul Atlantidei în norii / bărbai-tragoli, incopitați satne, amănîndu-și singele urgie în facere”. Iar ca un revers al dialecticii, al posibilității de mișcare, fie chiar și sub holtă unui trecut definit, Dinu Flămînd aduce încărcatura individuală a insului, grea în energia ce poate fi strînită de o stimă estetică. „Orbesc în muzică și doar orbire / este această trevere prin alții, / cum mă despărț de simțuri doar auzul / pe mari tipși se-alege cu mîna, / singur auzul în auz, de-acuma / singurătatea devenind auz”.

Și am aflat astfel că îndatorința — fată de tot ce-a lăsat în urma sa și fată de tot ce-i pătrunde azi în ființă — se dublează: Flămînd își este lui însuși recunosător — pentru felul minunat... minunat? — hotărîri că da!... — în care poate percepe lumea, Dinu Flămînd își este lui însuși recunosător...

Mi-e teamă că această concluzie pune capăt visului închis între copertile lui Apeiron. „Peisajul continuă este exclusiv. Nu știu ce va fi. Nu știu cum va fi. / Mă simt îndemnat să-i amintesc lui Flămînd un fragment din Lumina fulgurînd: „Prea mari sînt ochii tăi acum / deschisi / așa deodată, peste ani / să vezi cu-ntr-oaregă viața mai de vreme”.

Despre un altul, poate, aș zice că această descoperire, această puternică expunere de forțe și-a spus auzul, în cazul lui Dinu Flămînd, și numai intr-unul lui însă, o iau drept un fremetător și tulburător Initium. Și iarăși: numai în cazul lui.

Al. PAPILIAN

BALOGH PETER: „VOX MARIS”

punct și virgulă

Se caută un autor

Făcînd oarecare ordine printre cărți și manuscrise, am dat peste un leane de pagini dactilografiate, capsate și forînd un fel de carte — fără titlu și fără numele autorului. Cuprînsul? Gînduri, apoftegme, eugelări adumbrite pe silonuri de o tenă de scepticism, din care nîci ironia, nîci autozefloneaua nu lipsește adeseori. Și sînt multe datîe socotim că pe fiecare pagină sînt cite 10—15—18 atare gînduri și că ille sint 29.

Nu-mi pot aminti cine mi l-a lăsat în păstrare, nici măcar cu ce preț. Găsește nimerit să divuleze, pe calea tiparului, din cînd în cînd, cite o pagină din acea mapă anonimă: poate autorul își va aminti de ea și va binevoi să părăsească anonimatul (fie chiar numai pentru linișirea subsemnatului). Urmează — fără nîci o modificare decît pînă la ortografia curentă — prima pagină din acel dactiloscrit.

Sașa PANĂ

Prostia nu creează — ea amplifică.

O prejudecată nu este niciodată o judecată.

„Vremurile mari” au dat întodeauna oameni mici. Două măriri nu se pot împăca laolaltă.

„Feriți-vă de săracii cu duhul”, „feriți-vă de cei săraci cu suflet”, „feriți-vă de cei săraci cu inimă”, „oare cum e posibilă o asemenea înflăcă”.

Iată un lucru de care mi-ar fi cu adevărat frică: o conspirație a oamenilor buni și miloși.

Un lucru, mai ales, are admirabila mea nelimitată: curajul omului laș.

Imi ceri sfaturi? O, dar eu sînt cu mult prea cîștit ca să pot plasa monede false. Caută la alții! La mine, ai putea să afli — cel mult — înțelegere.

De ce mă întrebă cit și ceasul? Fiecare din noi are doar în fața sa o altă vîntărie!

Prostiei cu blazon, îi prefer blazonul prostiei.

Simplă constatare: Într-un burlac, oricît ar fi el de convins, se ascunde aproape întodeauna un vîntor soț. Dar niciodată invers.

E adevărat: o nenorocire nu vine niciodată singură; dar nici o bucurie, căci și pe ea, de cele mai multe ori, tot o nenorocire o însoțește. Așa că...

O categorie de oameni mi-e grav zav de simpatică: aceea a lichelelor de caracter.

În măsura în care adevărul e cîinic, — minciuna este sentimentală.

Cel mai puțin paradoxal lucru este tocmai paradoxul. Paradoxal!

Aniversările au întodeauna un vag miros de colivă.

Citeodată o alinare este și o alinare.

Nu cred cîtuși de puțin în megalomanie. Marile megalomanie sînt numai cele sufletești. Și cine oare se mai gîndește la ele?

Dragostea nu moare niciodată. Cînd însă se stinge, atunci este așasinată.

Limba ficțiunii în proză

D. Lodge' adîncește înțelegerea artei ficțiunii în proză, oferînd în cartea sa o via mediu între analize metodologice-lingvistice sau stilistice pe la interpretativ și estimativ.

Înseparabile în cazul poeziei, forma și conținutul diferă cînd e vorba de proză, desi îndiosulibil legate și aici. Tot ce se poate cere romanierului, în materie de limbă, este ca aceasta să fie proprie subiectului, pentru că altminteri lupta stilului s-ar zădărnici și o dată cu ea, verosimilitatea ficțiunii. Viața și nu limba este mediu ro-

Nic. POPESCU

DAVID LODGE, Language of fiction, New York, 1966

alberto moravia

Paradisul

Iau tubul cu somnifere, îl goleşc complet într-un pahar cu apă de po noaptea. Cite pas-tile sint? Multe, mai mult decât suficiente pentru a-mi permite să fac lunga călătorie până în Paradis, dintr-o suflare, fără opriri intermediare. Le privesc în timp ce se dizolvă: o grămăjoară albă pe fundul paharului din care urcă prin apă mici bule de aer care se sparg la suprafață. Chiar în acel moment sună telefonul. Recunosc vocea Magdăi, dragă și grăbăna mea prietenă. Îi spun imediat: „Îmi telefonezi la timp ca să-mi spui adio?”

„Pentru ce?”

„Pentru că tocmai mă omoram cu barbiturice.”

Magda e o ființă care nu se minunează niciodată de nimic. Probabil că tocmai asta-i motivul pentru care simt prietene. Eu mă minunez întotdeauna de tot; mai mult decât lucrurile, în fond, mă minunează existența lor. În fața, să zicem, a unei pietre, mă opresc, mă simt blezită, cad într-o stare de uleiure: cum este posibil să existe un lucru numit piatră? Pentru Magda, în schimb, o piatră e o piatră și gata. Într-adevăr, continuă inflexibilă, eu și cum nu ar fi auzit: „Îți telefonez cu să-ți spun că sint toți aici, la mine și că te aștept.”

„Cine-i?”

„Julius Cezar, Leonardo da Vinci, Dante Alighieri, Giuseppe Gallibaldi, Napoleon.”

Mă prefac că nu observ glumi și răspund: „De acord, mă îmbrac și vin.”

Pun la loc receptorul, mă extrag cu greu din învâlmășeala de cearecauri în care stau înfășurată de două zile. De abia pun picioarele jos că soricarul meu Zen începe imediat să sară împrejurul meu: speră, bietul animal, să-l duc la plimbare, după patruzeci și opt de ore de intonerice și nemiscare. Îi spun: „Nu, Zen, nu, stai jos, cuminte”: și ca să-l fac să stea cuminte îl dau ultimul biscuit care a mai rămas pe tavă. Sint două zile de când Zen și cu mine ne hrănim cu ceai și cu biscuiți: dar nu mă simt de loc rău, dimpotrivă. Mă duc în baie, dau drumul la duș și stau cu ochii închiși sub jetul de apă fierbinte. Acolo, în timp ce apa îmi bicește ceafa, văd ca într-un fulger desenul psihedelic pe care mi-l voi desena. E o luminare, văd desenul cu toate detaliile, cu și cum l-aș fi pictat deja.

Închid dușul, mă șterg și așa goală, mă asez pe pat. Iau cutia cu ereioane și încep să-mi pictez pinteul. Îmi fac în jurul buricului un ochi cu pupila albastră și gene negre; apoi înconjur în mod gradat acest ochi cu două cercuri concentrice și serpentine roșii, albastre, verzi și galbene, care se întind pe tot pinteul. În spatele ambruscilor, cum se vede dincolo de valurile unei mări, pictez o fată de sfânt indian cu un singur ochi care e buricul, cu un nas coroiat cu nări foarte dilatate, care e tocmai cea pe care o face pinteul, două muștai mari și o barbă ascuțită formate din triunghiul făcut de părul meu de pe pubis. O dată terminat pinteul, trec la torace. Cu creionul negru îmi fac pe coaste dungă ca cele pe care le are moartea în dansurile macabre medievale. Apoi pieptul. Deși mălădoasă și sveltă ca un șarpe, un din păcate un piept ca de doică. Doi sini, unul într-o parte și altul în cealaltă parte, alungii și solizi ca doi bostani mari. După ce am reflectat, consider că nu am timp, așa cum să dorii, să pictez pe ei două figuri ale lui Shiva care dansează cu multe brațe și multe picioare, avind ca centru sfiruc. Mă mulțumesc să-mi colorez sini, sumar, unul în verde și unul în roșu cu sfirucurile unul în roșu și unul în verde. Pe brațe fac în grabă o grămădă de găietane albastre și roșii.

Avot fac un semn de exclamație galben pe vînta stînga și unul de întrebare violet pe dreapta. Trec la față. Pudră de un alb livid, ruj de loc, ochii băgați în niște cearecane negre. Părul, din fericele, îl port lung și în plele: o de ajuns să dau o dată sau de două ori cu peria prin el. Ajunsă la acest punct, văd soricarul, sărăcutul, care în tot acest timp m-a privit, cu extaz, că vine lângă mine (ținind în gură cureaua cu care de obicei îl duc la plimbare. Îi iau cureaua din gură, îl mingii, apoi mă apuc de îmbrăcat.

Îmi trag pantalonii de catifea neagră, foarte evazați, cu talia extrem de joasă, ca să mi se vadă pinteul cu desene. Îmi trec o curea de piele galbenă cu o mare cataramă violetă. Mai îmi pun o bluză transparentă, neagră, brodată cu stele de aur și mi-o înnod sub sini, care exuberanți, ținesc din ea cu mare efect: o jumătate verde și o jumătate roșie. Îmi pun la gît cinci coliere de mică valoare materială dar de o înaltă semnificație filozofică. Vin dintr-un sătuleț de la poalele Himalaiei, mi-le-a adus un băiat care a stat acolo două luni și a luat chiar și o hepatită virotică. Îmi pun pe degete faimoasele mele inele, cite trei pe un deget, printre care unul cu o piatră roz, ovală, care și schimbă culoarea în verde. În fine, deasupra bluzii, îmi pun o mantie de catifea de culoare roz-llia.

Dar mă e problema cînelui. Nu vreau să-l iau cu mine, niciodată nu se știe cum se sîrîșește o serută, mai ales la Magda, aș putea, văzîndu-l cum se îndreaptă, dintr-o coadă, împreună cu mine spre ușă: „Nu, Zen, cuminte, Rămii aici și mai ales nu lătra”. Aș vorbi-n vînt. De abia ajung la iesirea din pensiuie, că-l și aud lătrînd cu furie. Patro-

nul pensiuiei iese tute, dumnezeu știe de unde, un om intelect, chel ca un genunchi, cu o murtă de țirovnic și o ceafă de polițist, și-mi spune: „Domnișoară, așa chiar nu mai merge. Z ora unu și cînele dumitale îmi scoală toată pensiunea. Faceți-l să tacă sau dacă nu...” Îi fac un gest cu mina în grabă: „Bine, bine vă rog chemați-mi între timp un taxi” și mă întorc în cameră. Deschid ușa, cînele e acolo, în mijlocul odăii și mă fixează cu o privire rugătoare. Iau o farfurioară, vîrs o mare parte din apa în care ceva mai devreme am dizolvat barbituricele, adaug puțin lapte și trei bucatele de zahăr. Cînele încrezător și infometat se repede imediat să lîmpăie, iar eu profit de aceasta ca să ies în grabă. Îi spun patronului: „O să vedeți că acum n-o să mai lătre.”

Mă uren în taxi, mă las sfîrșită pe canapea și spun: „Să mergem la Magda”. Soferul mă întreabă: „Cine-i Magda?” Îi răspund cu nerăbdare: „Cum cine o? În așa hal am ajuns? Pe lumea asta nu există nimeni care să fie cîneva. Ori cum, dai fiind că vrei s-o afli, Magda e cea mai bună prietenă a mea”. Îi tutuiesc pe toți, afară de patronul pensiuiei; dar există bărbați care o iau drept o declarație de dragoste; soferul e unul din aceștia. Într-adevăr, îmi aruncă o privire surprinsă și viclenă și insistă: „Dar unde stă?” Îi spun exasperată, făcînd un gest cu mina: „Mergi înainte, numai înainte și la capăt o vei întîlni pe Magda”. Adevărul e că am uitat adresa și dacă un lucru este uitat cum să-ți-l mai amintești? Soferul, un tînăr brun, bine făcut, mă privește acum perplex, ca și cum s-ar întreba pe unde ar putea fi Magda; apoi, plin de zel, dă drumul în grabă motorului, accelerează. Plecăm.

În timp ce taxii fuge ca nebunul aruncîndu-mă cînd într-o parte cînd în alta la fiecare curbă, încerc să-mi amintesc motivele pentru care, puțin mai devreme, vroiesm să mă omor. Nu reușesc să dau de capătul nici unui fir: motivul principal pare să fie faptul că, acum trei zile, i-am spus Magdăi că vreau să mă omor. Dar motivele, ca să spunem așa, acestui motiv principal, le-am uitat cu totul. Totuși trebuiau să fie de ordin filozofic: astăzi se trăiește și deci se și moare din motive filozofice. N-are importanță. Voi merge la Magda. Voi dansa, să zicem, plină pe la cinci dimineață, apoi mă voi întoarce la pensiune și voi lua barbituricele. Moartea mea nu-i decît a-minată.

Taxiul se oprește cu o zdrcinîntură, mă uit pe fereastră, văd că sintem afară din oraș; nici o lumină, un tufiș, o uliță care serpuiește albă în lumina farurilor automobilului. Soferul coboară, deschide ușa, se așează lângă mine, se aruncă asupra mea cu intenția evidentă de a mă forța. Apucă bluză mea transparentă cu stele de aur, mi-o smulge și în același timp încearcă să-mi desfacă catarama de la curea. Evident, îl resping, lupt, în sfîrșit reușesc să-i dau un genunchi în burtă și să-l arunc pe podeaua taxiului. Apoi îmi vorbesc cu liniște. Îi spun că dacă vrea, cînd vom fi la Magda, poate să urce cu mine, să danseze și să bea cu noi. Mai tirziu, Cecilia care, neavînd locu-ință, e întotdeauna disponibilă, ar putea să se meargă cu el și să facă dragoste, dacă el îi va oferi un loc de dormit. Dacă nu va fi Cecilia, va fi o alta. La aceste cuvinte, mă privește cu furie ca un taur care stă să se năpustească. Și chiar se năpustește. Mă apucă de păr, mă aruncă afară din taxi, se suită la volan și pleacă cu toată viteza.

Mă scot și iovită, plină de praf, schiopătînd, parcurg toată ulița pînă la șosea. Mă asez pe un gard de lemn și hotărîsc să mă calmez identificîndu-mă cu un obiect oarecare, primul care îmi va cădea sub ochi. Acolo, pe marginea șanțului, luminată de un semnalizator, se

În românește de CLAUDIA DUMITRIU

afli o floare destul de comună, un fel de margaretă galbenă. O fixezi și rămîni cu ochii pironiți, izolîndu-mă și concentrîndu-mă astfel încît lumea întreagă să-mi devină străină și îndepărtată. La început floarea „rezistă”. În chip mizerabil, burghez își afirmă propria personalitate ca fiind diferită de a mea; adică își apără culoarea petalelor sale, forma frunzelor sale, lungimea rădăcinii sale, ca fiind caracter individual care, după ea, ar împiedica-o să se unescă cu mine. Dublez intensitatea, înconjur floarea cu dragostea mea; și atunci, desigur, margareta „cedează”. Treptat simt că devin floare și că floarea devine eu. La sfîrșit, atât de profundă este identificarea că aproape nu-mi dau seama de numeroșii automobiliști care se opresc și-mi pun obisnuitele întrebări imbecile: „Ce zici, mergem?” „Cit vrei?” „Care-i tariful?” și altele asemănătoare.

S-a făcut ziuă. Soarele strălucește din spațete unui șir de copaci, limpede și strălucitor ca un givuraș; și eu îmi dau seama că sint complet interpenit. Atunci decid să intrerup identificarea contemplativă. Mă „retrag” din

floare și floarea „se retrage” din mine. Dintr-o dată ne separăm; eu nu mai sint altceva decît o fată oarecare, așezată pe un gard de lemn; floarea nu mai e altceva decît o floare crescută pe marginea unui șanț. Mă scot cu greu, mă simt ca bătută și anchilozată, ridic un braț ca să fac gestul pentru autostop. Imediat o mașină se oprește cu un scîrțit strident de frînă. La volan stă o călugăriță de vîrstă mijlocie iar o alta, în vîrstă, stă alături de ea: pe canapeaua din spate se află o a treia călugăriță, fină, aproape o fetiță, cu fața albă și curată și cu ochii albaștri. Mă uren lângă aceasta din urmă, mașina porneste. Călugărița în vîrstă îmi cere adresa și apoi a-daugă, fără să se miște, fără să se întoarcă: „Fata mea, ce făceai așezată pe gardul acela la șapte dimineață?”

„Măcută, mă identificam cu o margaretă”. Călugărița tînără de lângă mine, la acest răspuns, își umflă obraji, roșie și veselă, cu cineva care-și reține cu greu un hohot de ris. Cea în vîrstă întreabă: „Și de ce te-ai îmbrăcat în felul acesta?”

„În ce fel?”

„Așa pe jumătate goală și cu culorile acelea.”

„Ca să mă duc la Magda.”

Desen de DAVID LEVINE

Mai frumoasă ca tine

Cînd eram mică, mama mea, poate pentru că să nu-mi dau seama că eram săracă și că aveam o păpușă modestă, ca pentru o fetiță suracă, mă învîțat un cîntecel care, între altele, spunea: „Ce frumoasă e păpușa mea! Aproape, aproape mă frumoasă ca mine!” Era o minciună, cum se spune, cucernică, deoarece eu eram cu mult mai frumoasă decît păpușa mea. Eram săracă, dar frumoșetea nu ne lipsea din familie.

Am crescut și am rămas frumoasă, ba chiar am devenit din ce în ce mai frumoasă. La zece ani eram mai puțin frumoasă decît la cincisprezece ani iar la cincisprezece ani mai puțin decît la optsprezece. Eram atât de frumoasă încît într-o stațiune balneară unde eram în vilegiatură într-o vară m-au încoronat ca regina frumuseții. În jurul concursului era un om de vîrstă mijlocie, un industriaș care, după părerea mea, dacă ar fi fost un concurs de urîjenie, ar fi primit cu siguranță premiul întîi. Ziua următoare a venit pe plajă să mă felicite. Avea un costum de baie care nu era nici slip dar nici sort iar în picioare niște ciorapi care nu erau lungi pînă la pulpa dar nici nu-i ajungeau pînă la gleznă. M-a izbit aspect nesigur și incomplet al acestor două obiecte de îmbrăcăminte. În timp ce-mi făcea o grămădă de complimente, l-am privit întrebîndu-mă de unde venea acea impresie de urîjenie: era urît și în același timp nu se vedea de ce era. Pînă la urmă am înțeles: era urît pentru că totul la el era schiță stîngace și nereticită a ceea ce nu reușise să-și găsească o formă definitivă. Avea un cap nici chel nici cu păr bogat; ochii nici deschiși nici închiși la culoare; nas nici drept nici acvilin; buze nici subțiri nici groase. Umerii largi erau de om înalt, picioarele scurte, de om scund. Pînă și modul de a vorbi, între un dialect care nu mai era dialect și o italiană care nu era încă italiană, avea urîjenia încercărilor nereușite.

După câteva vizite, omul acesta atît de urît a avut curajul să-mi ceară mie, atît de frumoasă, să-i devin soție. Știam că era foarte bogat, dar nu asta m-a făcut să accept. Tomul lui autoritar a fost cel care m-a determinat să accept. Cînd mi-a spus lîundu-mi mina: „Vreau ca tu să devii soția mea” (remarcă că nu a spus „aș vrea” ci „vreau”), n-am putut face altceva decît să răspund „da”.

Apoi el a început să spună „vreau” iar eu am continuat să spun „da”. A vrut să-l iubesc și eu l-am iubit. A vrut să trăiesc într-o vilă la cincizeci de kilometri de Roma, lângă fa-

„Cine e Magda?”

„Imi pierd răbdarea dintr-o dată și strig: „Magda, eu și floarea aceea, noi trei sintem cu toții același lucru. Ce întrebări sint astea? În ce hal sintem!”

„În orice caz tu superi pe dumnezeu desoperindu-te în felul acesta în public”. Călugărița tînără, la cuvintele acestea, crezînd poate că îndeplinește dorința celei mai în vîrstă, ia o pulpană a mantiei mele și dă să-mi acopere pinteul și sini care, într-adevăr, sint pe jumătate goi. Dar o resping și strig exaltată: „Nu eu trebuie să mă acopăr ci tu trebuie să te dezbraci. Arată-ți pieptul, pinteul, șezutul. Aruncă valurile astea negre. Arată-te goală. Și, oare acoperite florile, copacii, caii, muștii? Vorbiți de dumnezeu și apoi vă ascundeți de privirile lui. Las' că te despoi eu, da, am să-ți rup eu valurile astea negre!”

Pe neașteptate izbucnește un fel de luplă între călugăriță și mine. Eu încerc s-o dezbrac și ea se străduie să mă împiedice. E puternică, foarte puternică, în orice caz mult mai puternică decît mine, așa că, mă domina repede și eu mă las în voia ei și-mi pun capul în poala ei și, nu știu cum, ațipes și în starea aceea de semiconștiență simt mina ei ușoră care-mi mingiea fruntea și-mi netezește părul. Apoi mașina se oprește și călugărița fină mă a-jută să cobor în timp ce celelalte două se prefac că nu mă văd; și, deodată, mă trezesc pe trotuar, printre lume, în fața pensiuiei. Intru, mă închid în ascensor care începe să urce imediat.

Întă-mă în lungul coridor întunecos și urit mivorit al pensiuiei. Deschid ușa camerei mele și primul lucru pe care-l văd e soricarul întins pe o parte, pe podea, nemiscat, cu ochii închiși, lîngă farfurioara goală. Mă gîndesc că doarme, mă arunc pe pat, mă înfășor cum pot mă bine în pătură, așa cum sint, cu toate hainele pe mine și adorm imediat. Și am un vis ciudat: mă aflu pe ulița de astă-noapte, țîn de curea soricarului, merg în direcția soarelui care răsare ca azi-dimineață, din spatele unui șir de copaci. Soricarul îmi spune: „Dezleagă-mă, lasă-mă să mă duc. A venit momentul să ne despărțim. Trebuie să mă duc în Paradis”. Atunci mă aplec, îl desfac cureaua și imediat, cu un fulger, soricarul fuge înaintea și dispare. Sint singur și izbucnesc în plîns. Plîngînd cu umărăciune, mă trezesc.

Mă uit la soricar, e tot acolo, întins și nemiscat, lîngă farfurioara, cu ochii închiși. Re-mare însă că buzele îi sint ușor ridicate și îi se vad dinții. Mă ridic și primul lucru e să-i ating nasul. E rece, semn bun. Îi mingii și-mi dau seama că trupul lui e și mai rece decît nasul. Înțeleg atunci că soricarul e mort; dar nu știu să plîng: am plîns deja în somn. În acest moment cineva bate la ușă și o voce teribilă strigă: „Telegrama!”

brica lui și nu m-am opus. A vrut ca în această vilă să locuiească împreună cu bunicii săi, parinții săi, cele două surori nemăritate, fratele său și alte rude, un întreg trib, și m-am spus: În sine, și-a dorit copii și eu i-am dat doi.

Cum am spus, era bogat: mai exact ar fi să spun că era foarte bogat. De exemplu, vila noastră, chiar după spusele lui, costase mai mult de jumătate de miliard. Nu trebuie totuși să credeți că era o vilă veche, așa cum își făceau bogății, pe nobili. Soțul meu avea mașina modernului, vila părea mai mult o mașină decît o locuință. Cu un singur etaj, toată din sticlă, marmură și metal, acunsă printre copaci, te făcea să te gîndești la un enorm colector gata să-și desfacă aripile și să zboare. Această impresie de mașină de locuit era întărită și de mobilier. Era un mobilier de lux dar nu existau obiecte care să fi vorbit de mină ezitantă și plină de dragoste a mes-teșugarului: totul părea acolo fabricat de mașini, cu precizia rațională și automată a mașinilor. Pînă și coloritul țesăturilor, curate și țipătoare, te făcea să te gîndești mai de grabă la lucrurile industriale decît la tonurile nuanțate ale pictorilor.

Natural, această mașină de locuit, atît de perfectă, conținea numeroase, nu mai puțin perfecte, mașini pentru a trăi. Soțul meu avea pasiunea a tot ceea ce e mecanic; vila era un muzeu de mașini. Mașini pentru distracție: televizoare, radio, gramofone, cinema, mașini pentru hrană, mașini de gătit, frigidere, mixere, cuptoare, mașini pentru a fi curate: de spălat, de încălzit baia, de ras. Nu lipsea nici sala de gimnastică, la subsol, cu tot necesarul pentru exercițiile fizice. Dar locul privilegiat era marea garaj, în fundul parcului, în care soțul meu își ținea automobilele, nouă cu totul. Avea trei mașini de lux, trei limuzine, trei turisme. Le schimbă mereu, înlocuind tipurile vechi cu cele noi; cred că deoseori nici măcar nu se servea de ele, limuzindu-se să le privească îndelung, cu fascinat, și, poate, să facă un tur de probă prin par. Aici aș vrea să insist asupra „forme” mașinilor. Era o formă definitivă sau cel puțin așa părea: „e” aceea mașinile păreau frumoase. Această formă la rîndul ei era făcută din funcționalitate și eficiență. Nu erau, în fine, niste încercări nereușite; ci, dimpotrivă, exact ceea ce trebuiau să fie, nici mai mult nici mai puțin.

În această vilă luxoasă, în care totul era funcțional, luminos, perfect, trăia împreună cu mine un trib de oameni contrafăcuți, ne-articulați, disgrafioși. Vorbesc de rudele soțului meu. Ca și el, nu erau urîți, dacă mi se permite jocul de cuvinte, pentru că erau urîți. Erau urîți pentru că erau fără formă definită. Te gîndeai privindu-i că natura a încercat, cu ei, să fabrice niște ființe omenești, fără însă a fi reușit pe de-a întregul; și la sfîrșit, disperată, le-a dat drumul așa cum erau, în așteptarea unor zile mai bune. Am și vorbit de limbajul nearticulat, între dialect și limbă, în care părea să se exprime o viziune asupra lumii tot atît de hibridă și de nesigură. Acco-casi aproximativ se remarcă și în felul de a se îmbrăca care nu era țărănesc dar nici orănesc. Nu-mi place s-o spun, dar cei doi copii ai mei, un băiat și o fetiță, semănau cu tatăl lor și se dovedeau, prin urîjenia lor neternită-lă, a fi mai mult membri ai tribului decît copiii mei.

Intr-o zi, soțul meu s-a întors de la Roma aducînd cu el un prieten din studenție. Soțul meu, cum se spune, reușise în viața datorită lui însuși și, cel puțin în ceea ce privește a-verele, reușise. Acest prieten, în schimb, nu reușise în viață. Rămăsese sărac, așa cum fusese cu douăzeci de ani mai înainte, era profesor la o școală medie. Nu cred că soțul meu să fi nutrit vreun sentiment de prietenie pentru acest om pe care, în inima sa, îl considera un ratat. Probabil că se gîndise: „M-a văzut plecînd în viață. Vreau să-i arăt unde am ajuns.”

Cum arăta acest profesor? Cred că dacă l-aș fi întîlnit în altă parte nici măcar nu l-aș fi remarcat și mi s-ar fi părut neinteresant. Dar cînd am intrat în hol și l-am văzut se-zînd în mijlocul tribului semi-uman de rude ale soțului meu, nu m-am putut oprî să nu exclam în sinea mea: „Ce om frumos!” Apoi m-am apropiat și am văzut că vorba „frumos” nu era corectă. Nu era frumos profeso-ru era numai așa cum trebuia să fie. Un tip de om oarecare, dar în felul său, complet și reușit.

Soțul meu i-a prezentat tribul apoi i-a arătat vila. Așa am făcut totul casei; și imediat, după deschiderea după alta ușile și profesorul repeta „frumos, frumos, frumos”, pe un ton totuși ambiguu, care ar fi putut să fie și ze-flemitor. Am vizitat dormitoare, saloanele, bucătăriile. În sfîrșit, am ieșit din casă și ne-am dus la marea garaj unde soțul meu își ținea automobilele. Tocmai cu cîteva zile mai înainte își cumpărase o splendidă mașină englezească de lux; ne-am așezat toți trei pe canapeaua din față și am făcut un tur de-monstrativ prin parc și pe o bună porțiune din șosea. Profesorul avea grijă să repete „frumos, frumos, frumos” iar eu la un moment dat am fost chiar ispitită să-i spun: „Nu e cazul să fii ironic, mașina asta e într-adevăr superbă”. Dar apoi am văzut, așezate pe volan, minile vulgare și comune ale soțului meu și atunci gîndurile mele au luat un alt drum. M-am întrebant: „Dar ce legătură poate să fie între urîjenia minilor și frumusețea automo-bilului?”

Ne-am întors la vilă. Tribul se băgase în camerele sale; soțul meu a spus că trebuie să se ducă la fabrică și ne-a salutată; am rămas singuri, profesorul, cei doi copii ai mei și cu mine. Profesorul părea stînjinit. Spuse: „O casă extrem de frumoasă. Atîtea lucruri frumoase. Dar lucrul cel mai frumos, pe care l-am admirat cel mai mult, știți care e?”

„Care?”

„Dumnezeavoastră”. Era un compliment de modă veche și poate nici măcar nu era sincer. Dar pentru mine a fost ca un fulger neașteptat într-o cîmpie întinată. Totdeauna mă întrebam de ce faptul că aveam vile aceea frumoasă nu-mi dădea nici o satisfacție; și pe neașteptate, cu-vîntul „lucru” stîngaci întrebîntuț pentru mine de către profesor, mi-a deschis ochii. Nu eram mîndră de atîtea lucruri frumoase care existau în vilă deoarece și eu eram un lucru, un lucru printre celelalte, cel puțin pentru soțul meu. M-am amintit de mașina de lux pe care cu puțin înainte o admirasem; și mi-am spus că eu nu eram rudă cu toți acei cumnați, unchi, bunici, parinți, veri ai tribu-lui; minunatul meu păr negru, superbii mei ochi albaștri, gura mea splendidă, corpul meu perfect mă înlocuiau ca făcînd parte din aceeași rasă, vroiam aproape să spun de același singe, cu mașina de lux.

Profesorul acum îmi privea copiii cu un aer perplex. Am spus: „Sint urîți ca tatăl lor”. Nu a spus nimic; evident îmi dădea dreptate. Am continuat: „Această casă e plină de lucruri frumoase și de oameni urîți!”

Profesorul a susinat apoi a pronunțat: „Din păcate trăim într-o civilizație a cărei caracteristică principală este de a crea obiecte mai frumoase decît cei care le posedă și se servesc de ele.”

„Totuși există și ființe frumoase”. Mă gîndeam la mine însămi. Iar el, poate gîndindu-se și el la mine, a răspuns: „Atunci înțeacează de a mai fi ființe și devin obiecte”. Urita mea fetiță se apropiase de profesor ducînd în brațe splendida ei păpușă. O păpușă modernă, îmbrăcată ca o doamnă, cu minijupă, cu panglici cu toc cu, ciorapi supraelastici, su-tien. A arătat-o profesorului și i-a spus: „Nu-l așa că-i frumoasă păpușa mea?”

Iar el cîntînd înconștient cîntecelul copilăriei mele: „Da, frumoasă, foarte frumoasă. Aproa-pe, aproape... știi? e mai frumoasă ca tine”.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănușescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantina Toiu

REDACȚIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:
Soseaua Kiseleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion